

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2011

Dana Dvořáková

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

**PŘÍČINY UMÍSTĚNÍ DĚTÍ
S ÚSTAVNÍ NEBO OCHRANNOU VÝCHOVOU
DO DĚTSKÉHO DOMOVA SE ŠKOLOU**

CAUSES CHILD PLACEMENT WITH
INSTITUTIONAL OR PROTECTIVE CARE
HOME FOR CHILDREN IN CHILDRENS HOME

Vedoucí bakalářské práce:

Doc.PaedDr.Eva Šotolová, Ph.D.

Vypracovala:

Dana Dvořáková

Praha 2011

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením
Doc.PaedDr.Evy Šotolové, Ph.D.

V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.

Praha, 2011

.....

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Doc.PaeDr.Evě Šotolové, Ph.D. za odbornou pomoc a cenné rady, které jsem od ní získala při zpracování této práce. Chtěla bych také poděkovat všem pedagogům a dětem, kteří mi vyšli ochotně vstříc při vlastním šetření a pomohli získat data pro praktickou část bakalářské práce.

ABSTRAKT : Bakalářská práce „Příčiny umístění dětí s ústavní nebo ochrannou výchovou do dětského domova se školou je zaměřena na zmapování okolností umístění dětí do dětského domova se školou v Sedlci-Prčice, identifikování a popsání faktorů, které se pravděpodobně nejčastěji podílejí na umístění dětí v zařízení.

Teoretická část popisuje pojmy související s ústavní a ochrannou výchovou jako je sociálně právní ochrana dětí, ústavní a ochranná výchova, školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Praktická část: Zjištění příčin umístění dětí v dětském domově se školou za pomoci analýzy dokumentů – technika sekundární a obsahové analýzy dat z osobní dokumentace klientů a dotazníku skládající se ze 12 otázek, směřující na situaci uvnitř rodiny, ve které dotazovaná osoba před nástupem do dětského domova se školou žila, dále na vyskytující se poruchy chování před a během nástupu do dětského domova se školou v celkovém počtu 15 respondentů.

KLÍČOVÉ POJMY: Kurátor, ochranná výchova, předběžné opatření, kurátor, školská zařízení pro výkon ústavní výchovy.

ABSTRACT: The thesis "The reasons for placing children in institutional or protective care home for children with the school is focused on mapping the location of the circumstances of children in the orphanage with a school in Sedlec-Prčice identifying and describing the factors that are most likely involved in placing children in facilities. . The theoretical part describes concepts related to institutional and protective care, such as social and legal protection of children, constitutional protection and education, school facilities for institutional or protective care.

Practical part: finding the causes of child placement in a foster home with the school through an analysis of documents - a technique and content analysis of secondary data from the clients' personal documents and a questionnaire consisting of 12 questions, aimed at the situation within the family, in which the person interviewed before entering the children's home lived with the school, as well as the behavioral problems occurring before and during the onset of a children's home with the school in total number of 15 respondents

KEY TERMS: curator, preventive education, relief, curator, school facilities for institutional care.

OBSAH:

Úvod	8
Teoretická část	
1. Sociálně právní ochrana dětí	10
1.1 Předběžné opatření	10
1.2 Správní činnost státu	12
1.2.1 Kurátor	12
1.2.2 Sociální pracovník	13
2. Základní informace o ústavní výchově a ochranné výchově	14
2.1 Ústavní výchova	14
2.1.1 Podklad pro rozhodnutí o ústavní výchově podle Úmluvy o právech dítěte a Listiny základních práv a svobod	15
2.2 Ochranná výchova	16
2.3 Přeměna ústavní a ochranné výchovy	17
3. Školská zařízení	18
3.1 Diagnostický ústav	20
3.2 Dětský domov	22
3.3 Dětský domov se školou	23
3.4 Výchovný ústav	24
3.5 Problémy školních zařízení	24
4. Pracovníci ve školských zařízeních	26
5. Důvody umístění dítěte v zařízení pro výkon ústavní výchovy	28
Praktická část	
6. Cíl bakalářské práce	30
6.1. Charakteristika sledovaného souboru	30
6.1.1 Charakteristika zkoumaného vzorku.....	30

6.1.2	Charakteristika zařízení.....	31
6.2	Metody šetření	32
7.	Interpretace výsledků šetření	34
7.1	Analýza dokumentů	34
7.2	Analýza dotazníku	40
7.2.1	Dotazník	40
7.2.1.1	Interpretace výsledků dotazníkového šetření	41
7.3	Závěr šetření	57
	Závěr	58
	Seznam literatury	61

ÚVOD

Problematika ústavní a ochranné výchovy, a především otázka příčin umístování dětí s ústavní nebo ochrannou výchovou do dětského domova se školou je téma, kterým se budeme zabývat v bakalářské práci. Zaměříme se především na otázky týkající se příčin případně zvláštností umístování dětí do dětského domova se školou v Sedlci-Prčice, kde je zohledněna vlastní zkušenost v práci s dětmi a mladistvými s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou.

Co se stane, že je i v dnešní době dítě vyjmuté z rodinného prostředí a umístěno do dětského domova, je určitě otázkou každého člověka, který se nějakým způsobem nad tímto tématem zamýšlí.

V dnešní době je problematika dětí velmi diskutabilní téma. Mnoho z nás si jistě pokládá otázku proč v naší společnosti k něčemu takovému vůbec dochází. Proč mladí lidé nachází zálibu v trestných činech a užívání drog? Příčin může být spousta. Ve spoustě případů je hlavním problémem rodina, která dítěti nedopřává dostatečné rodinné zázemí, dítě je často svědkem hádek, opilosti jednoho z rodičů, domácího násilí atd.

Dítě často uniká od reality, hledá svůj vlastní lepší svět, který mu splní jeho sny. Takový jedinec si najde v mnoha případech okruh přátel, kterými je lehce a často zmanipulován například k trestné činnosti. Ve většině případů je poté takovýto jedinec umístěn do institucionálního zařízení etopedického typu.

V tomto zařízení je vykonávána ústavní či ochranná výchova formou internátní péče.

Toto zařízení dává novou možnost resocializace a nápravy jedince. Dítě je umístěno do tohoto zařízení na základě soudního usnesení.

Motivací k výběru tématu bakalářské práce byla ta skutečnost, že již osm let pracuji v dětském domově se školou v Sedlci-Prčice jako asistent pedagoga.

Výhodu, kterou ve své práci vidím, jsou mé pracovní zkušenosti, které jsem získala s dětmi a mladistvými nejenom při samotné práci s dětmi, ale také zkušenosti, které získávám při účasti na úvodním pohovoru s přijímaným dítětem.

Bakalářská práce popisuje příčiny umístění dětí do zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy zaměřená na dětský domov se školou v Sedlci – Prčice.

Důvodů pro umístění dítěte je celá řada, nejedná se vždy o jednoznačné důvody, ale nejčastěji jde o kumulaci několika forem sociálně patologického chování na straně rodiče i dítěte.

V teoretické části krátce vysvětlujeme pojmy, týkající se tématu práce, např. ústavní výchova, ochranná výchova, předběžné opatření, školská zařízení. Uvádíme zde také důvody umístění dítěte čerpané z literatury, které v praktické části na základě šetření vyvrátíme nebo potvrdíme.

V praktické části seznámíme se zařízením dětského domova se školou v Sedlci-Prčice, zmapujeme příčiny umístění dětí do dětského domova se školou, identifikujeme a popíšeme faktory, které se pravděpodobně nejčastěji podílejí na umístění dětí v zařízení.

1. SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANA DĚTÍ

„Sociálně-právní ochrana dětí je cílená činnost, která zahrnuje zejména zajištění práva dítěte na jeho příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochranu oprávněných zájmů dítěte a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny. Je upravena zejména zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.“ (Předběžné opatření § 76a Občanského soudního řádu).

1.1 Předběžné opatření

V případech nebezpečí z prodlení či při řešení nenadálé, akutní situace jedince – ocitne-li se bez jakékoliv péče, je-li ohrožen život či je vážně ohrožen či narušen jeho další vývoj, vydává soud předběžné opatření. Avizaci provádí orgán sociálně právní ochrany dětí při využití ustanovení § 76a občanského soudního řádu.

Předběžné opatření má krátkodobé poslání, je následně dořešeno soudem – může být zrušeno či soud nařídí ústavní výchovu (Slomek, 2007).

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí stanoví orgánu sociálně-právní ochrany dětí mj. povinnost podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření, ocitlo-li se dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život či příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny. Zmíněným návrhem soudu na vydání předběžného opatření podle zvláštního právního předpisu se rozumí předběžné opatření ve smyslu ustanovení § 76a občanského soudního řádu, jehož účelem je zajistit předběžně a okamžitě nápravu neutěšených poměrů, v nichž se dítě ocitlo. O předběžném opatření rozhoduje soud jen na návrh - místně a věcně je příslušný soud, který je místě příslušný pro obvod navrhovatele. Navrhovatelem je obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný podle místa trvalého bydliště dítěte. Jestliže se dítě nezdržuje v místě trvalého pobytu, řídí se místní příslušnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností místem, kde se dítě nachází. Obecní úřad obce s rozšířenou působností zajistí i v mimopracovní době podání návrhu, jestliže naléhavá potřeba svěřením dítěte do péče jiné osoby nesnese odkladu (Příhodová, 2007).

Občanský soudní řád v ustanovení § 75, odst. 3 stanoví závazným způsobem náležitosti návrhu podávaného obecním úřadem obce s rozšířenou působností (Příhodová, 2007).

Návrh doručí obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušnému soudu nejlépe osobně. Soud je povinen o návrhu rozhodnout bezodkladně, nejpozději do 24 hodin poté, co byl návrh podán. Předběžným opatřením soud nařídí, aby dítě bylo předáno do péče fyzické osoby nebo zařízení, které v usnesení označí, zpravidla půjde o fyzickou osobu nebo zařízení, které označil obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém návrhu a se kterým přijetí dítěte předem projednal. Usnesení o nařízení předběžného opatření se doručuje účastníkům až při provedení výkonu tohoto opatření. Rozhodnutí o předběžném opatření je vykonatelné vyhlášením, pokud k vyhlášení nedošlo, je vykonatelné, jakmile bylo vydáno (vyhotoveno jeho písemné znění) (Příhodová, 2007).

Nařídil-li soud předběžným opatřením, aby nezletilé dítě bylo předáno do péče určené osoby nebo zařízení, postará se též o to, aby toto rozhodnutí bylo také bezodkladně vykonáno (Příhodová, 2007).

V případě, že soud návrhu na vydání předběžného opatření nevyhoví, může se obecní úřad obce s rozšířenou působností za podmínek stanovených občanským soudním řádem proti rozhodnutí odvolat. Odvolací řízení probíhá podle obecných ustanovení občanského soudního řádu (Příhodová, 2007).

Predběžné opatření trvá po dobu 1 měsíce od jeho vykonatelnosti. Bylo-li před uplynutím této doby zahájeno řízení ve věci samé, může soud předběžné opatření opakovaně prodloužit o jeden měsíc tak, aby celková doba trvání předběžného opatření nepřesáhla 6 měsíců. Poté lze dobu trvání předběžného opatření výjimečně prodloužit jen tehdy, nebylo-li z vážných důvodů a objektivních příčin možné v této době skončit důkazní řízení ve věci samé (§ 76a odst. 4 občanského soudního řádu). Předběžné opatření trvá až do doby, než se stane vykonatelným rozhodnutí, jímž se toto řízení končí. Rodiče nezletilého, orgán sociálně-právní ochrany dětí a opatrovník mohou kdykoliv soudu navrhnout zrušení předběžného opatření. O návrhu musí soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději do sedmi dnů. Byl-li návrh zamítnut, může jej oprávněná osoba, neuvede-li v něm jiné důvody, opakovat až po uplynutí 14 dnů od právní moci rozhodnutí o zamítnutí (§ 76a, odst. 5 občanského soudního řádu) (Příhodová, 2007).

1.2 Správní činnost státu

Správní činnost státu ve sféře sociální péče u nás uskutečňují sociální pracovníci a sociální kurátoři pro dospělé a kurátoři pro mládež.

1.2.1 Kurátor

Kurátor pro mládež je státní úředník, jehož úkolem je zabývat se dětmi z nefunkčních rodin, dětmi, které vedou zahálčivý či nemravný život, dětmi zanedbávajícími školní docházku, požívajícími alkohol nebo jiné návykové látky, dětmi které spáchaly před dovršením 15 let čin jinak trestný, dětmi utíkajícími z domova i dětmi na nichž byl spáchán trestný čin. Státní úředník má poskytnout pomoc při překonávání nepříznivých sociálních podmínek a výchovných vlivů s cílem umožnit dítěti začlenění do společnosti.

Kurátor sleduje, jak tyto děti využívají volný čas, s kým se stýkají, sledují u nich projevy nesnášenlivosti a násilí. Má jim nabízet kvalitní volno časové programy, spolupracuje se školami a dalšími subjekty, které s dětmi pracují. Brání pronikání nepříznivých vlivů na děti jimi dosud nezasažené, věnuje zvláštní pozornost dětem z rodin s nízkou sociální úrovní apod. Kromě toho se účastní trestních řízení vedených proti mladistvým, má spolupracovat s věznicemi při řešení sociálních problémů mladistvých. Je v osobním styku s dítětem a osobami odpovědnými za jeho výchovu a pokud možno řeší problémy dítěte v prostředí, kde vznikly (Matoušek, 2005).

Kurátoři pro mládež podle Matouška, Kroftové (1998) pracují na sociálních odborech okresních či obvodních úřadů.

Do jejich náplně práce patří pečovat o:

- děti mladší než 15 let, které se dopustily činu, který by byl u staršího člověka klasifikován jako trestný,
- mladistvé ve věku 15-18 let, kteří se dopustili přestupku nebo trestného činu a bylo u nich zahájeno trestní stíhání
- děti a mladistvé, kteří mají opakované vážné poruchy chování (např. útky z domova, zneužívání návykových látek, závislost na hracích automatech, absence ve škole).

Pracovní náplně kurátora, která přímo souvisí s péčí o ohroženou mládež podle Matouška, Kroftové (1998) spadá:

- kurátor má spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení (v přestupkovém řízení) a podávat jim na základě svých šetření zprávy o dítěti, mladistvém
- zúčastňuje se soudního projednávání případu
- může navrhnout výchovu v náhradní rodině, ústavní a ochrannou výchovu
- připravuje podklady pro řízení o výchovných opatřeních, které vede komise péče o rodinu
- pečuje o děti a mladistvé propuštěné z ústavní výchovy
- měl by organizovat a realizovat preventivní programy v okrese

1.2.2 Sociální pracovník

Sociální pracovník se podle cs.wikipedia.org zabývá uplatněním společenské teorie a výzkumu ke studiu a zlepšení kvality života lidí, sociálních skupin a celé společnosti. Snaží se o prosazování sociální spravedlnosti, zlepšování kvality života a rozvíjení plného potenciálu každého jednotlivce, skupin a společenství.

Cílové skupiny sociální práce:

- práce s jednotlivými rizikovými skupinami (např. narkomani, bezdomovci...)
- práce s oběťmi katastrof (zvaní též jako "krizový asistenti")
- práce ve stacionářích
- práce ve zdravotnických zařízeních (např. hospicového typu.)
- asistence tělesně postiženým

Podle zákona o sociálních službách 2006/108 Sb., §109 sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace.

2. ZÁKLADNÍ INFORMACE O ÚSTAVNÍ VÝCHOVĚ A OCHRANNÉ VÝCHOVĚ

2.1. Ústavní výchova

Ústavní výchova je výchovné opatření nařizované soudem v občansko-právním řízení podle § 46 zákona o rodině. Nařizuje se zpravidla ve věku od 3 do 18 ti let věku, případně zletilé osobě do 19 let v situaci, kdy výchova dítěte je vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo jestliže rodiče o dítě náležitě nepečují nebo ze závažných důvodů nemohou výchovu zabezpečit a žádná jiná alternativa výchovy není dostupná nebo se nejeví jako žádoucí, ale rovněž dětem, které rodiče ani jiné zákonné zástupce nemají (Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., § 46)).

Podle § 42 zákona o sociálně-právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb. může soud nařídit ústavní výchovu nebo dítě svěřit do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela.

Podklady k nařízení ústavní výchovy obvykle připravuje soudu orgán sociálně právní ochrany dětí a mládeže. Podle § 46 zákona o rodině č.94/1963 Sb. je soud povinen před nařízením ústavní výchovy zkoumat, zda výchovu dítěte nelze zajistit náhradní rodinnou péčí, která má přednost před výchovou ústavní.

Byla-li nařízena ústavní výchova podle odstavce 1 §46 zákona o rodině, je soud povinen nejméně jednou za 6 měsíců přezkoumat, zda trvají důvody pro nařízení tohoto opatření nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. Za tímto účelem si vyžádá zprávy příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, opatří si vyjádření dítěte, je-li ho dítě s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost schopné a vyzve rodiče dítěte k vyjádření jejich stanoviska (Zákon o rodině, §46).

Ústavní výchova je právně upravena zákonem č.109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních

2.1.1 Podklad pro rozhodnutí o ústavní výchově podle Úmluvy o právech dítěte a Listiny základních práv a svobod

Dle čl. 3 odst. 2 Úmluvy se smluvní státy zavazují zajistit dítěti takovou ochranu a péči, jaká je nezbytná pro jeho blaho, přičemž berou ohled na práva a povinnosti jeho rodičů a dalších osob za něho odpovědných.

V čl. 9 odst. 1 Úmluva uvádí, že smluvní státy zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například, jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.

V čl. 18 odst. 1 pak Úmluva stanoví, že smluvní státy vynaloží veškeré úsilí k tomu, aby byla uznána zásada, že oba rodiče mají společnou odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte, a jsou to především oni, kteří mají prvotní odpovědnost za výchovu a vývoj dítěte. Základním smyslem jejich péče musí přitom být zájem dítěte.

A zbývá ještě dodat čl. 19, ve kterém Úmluva říká, že smluvní státy činí všechna potřebná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli násilím, urážením nebo zneužíváním, zanedbáváním nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním ... tato ochranná opatření zahrnují účinné postupy k vytvoření sociálních programů, jakož i jiné formy prevence ... podle potřeby též postupy pro zásahy soudních orgánů. (Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte).

Kontrolou na tomto poli byl pověřen Výbor pro práva dítěte. Dva roky po ratifikaci Úmluvy a poté každých pět let musí smluvní státy předkládat tomuto orgánu zprávu o tom, jaká opatření byla provedena pro realizaci ustanovení Úmluvy v praxi (David, 1999).

Listina základních práv a svobod (dále jen „Listina“) v čl. 32 odst. 1 deklaruje, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona a že zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. V odst. 4 téhož ustanovení je pak uvedeno, že péče o děti a jejich výchova je právem rodičů a zároveň děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona.

Mezi relevantní ustanovení v Listině patří i čl. 10 odst. 2 o ochraně soukromého a rodinného života a čl. 12 o ochraně obydlí.

Z uvedených norem, které mají vyšší právní sílu než zákon, vyplývá, že orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) musí vždy spolu se soudy pečlivě diagnostikovat problém, který před nimi v souvislosti s výchovou a péčí o děti leží, aby neodborným a nedůvodným zásahem nedošlo k porušení ústavních i mezinárodněprávních zásad ochrany rodiny a dětí především. (Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte).

2.2 Ochranná výchova

Ochranná výchova je druh nápravného opatření, které se nařizuje u osob mladistvých v případě, že rodina není schopna zabezpečit zdárný vývoj jedince a jeho jednání už dosáhlo intenzity trestních činů (Kuja, Floder, 1989).

Podle § 98 trestního zákona upravuje ukládání ochranné výchovy zákon o soudnictví ve věcech mládeže (Zákon 40, ze dne 8.1.2009 trestní zákoník).

Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže se ochranná výchova ukládá v občanskoprávním řízení dítěte od 12 do 15 let. Od 15 do 18 (19) let se ukládá v trestním řízení za činy, které jsou u dospělých posuzovány jako trestné.

Podle § 22, ods.1 zákona o soudnictví ve věcech mládeže stejně jako podle § 84 trestního zákona se ochranná výchova ukládá, pokud o výchovu mladistvého není náležitě postaráno,

ale také nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije, dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána nebo prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy a nepostačuje uložení ústavní výchovy podle zákona o rodině (zákon o soudnictví ve věcech mládeže – část první, hlava II.- mladiství).

Ochranná výchova nemá stejně jako ústavní výchova trestní charakter a její uložení se mladistvému nezaznamenává do trestního rejstříku. Má výchovný a preventivní účel. Trvá tak dlouho, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do osmnácti let věku. Pokud do tohoto věku nebylo účelu ochranné výchovy dosaženo, může soud pobyt klienta ve výchovném ústavu jeden rok prodloužit (nanejvýš tedy do ukončeného devatenáctého roku věku). Ochrannou výchovu ruší soud (Vocílka, 1994).

2.3 Přeměna ústavní a ochranné výchovy

Podle § 23 zákona 218/ 2003 Sb. může soud ochrannou výchovu přeměnit v ústavní výchovu, nebo může rozhodnout o podmíněném umístění mladistvého mimo takové výchovné zařízení jestliže převýchova mladistvého pokročila do té míry, že lze očekávat, že i bez omezení, kterým je podroben během výkonu ochranné výchovy, se bude řádně chovat a pracovat, avšak dosud nepominuly všechny okolnosti, pro něž byla ochranná výchova uložena.

Nesplní-li mladistvý očekávání, že bez omezení, jimž byl podroben ve výchovném zařízení, kde vykonával ochrannou výchovu, se bude řádně chovat, soud pro mládež podmíněné umístění mimo výchovné zařízení zruší a rozhodne, že se ve výkonu ochranné výchovy pokračuje. Obdobně postupuje soud pro mládež při přeměně ústavní výchovy na ochrannou výchovu. (Zákon 218/2003 Sb. o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů – zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

3. ŠKOLSKÁ ZAŘÍZENÍ

Účelem zařízení je podle Vítkové (2004) zajišťovat nezletilé osobě, a to zpravidla dětem ve věku od 3 do 18 let, případně zletilé osobě do 19 let, na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově nebo ochranné výchově nebo o předběžném opatření náhradní výchovnou péči v zájmu jejího zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělání (Vítková, 2004).

„Účelem školských zařízení pro preventivně výchovnou péči je předcházet vzniku a rozvoji negativních projevů chování dítěte nebo narušení jeho zdravotního vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému osobnostnímu vývoji dítěte“ (Zákon 109/2002 § 1, odst.3).

Do zařízení se podle Slomka (2007) nepřijímají děti, které jsou bacilonosiči, děti, trpící nemocí v akutním stádiu, včetně psychiatrického onemocnění, nebo jsou pod vlivem alkoholu či jiné návykové látky a podle lékaře vyžadují zdravotní péči nebo děti, kterým bylo uloženo karanténní opatření.

„Ve školských zařízeních pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy (dále jen „zařízení“) a ve školských zařízeních pro preventivně výchovnou péči musí být zajištěno základní právo každého dítěte na výchovu a vzdělávání v návaznosti na ústavní principy a mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, vytvářeny podmínky podporující sebedůvěru dítěte, rozvíjející citovou stránku jeho osobnosti a umožňující aktivní účast dítěte ve společnosti. S dítětem musí být zacházeno v zájmu plného a harmonického rozvoje jeho osobnosti s ohledem na potřeby osoby jeho věku“ (Zákon 109/2002 § 1, odst.1).

Ve všech zařízeních je nepřetržitý celoroční provoz. Pouze prostřednictvím diagnostického ústavu mohou děti být do těchto zařízení umístěny. Zřizovatelem dětských domovů jsou krajské úřady, zřizovatelem diagnostických ústavů, dětských domovů se školou a výchovných ústavů je MŠMT ČR.

Nad dodržováním právních předpisů při výkonu ústavní a ochranné výchovy v zařízeních provádí dozor pověřený státní zástupce státního zastupitelství, v jehož obvodu se zařízení nachází (Vítková, 2004).

Podle Slomka (2007) je státní zástupce oprávněn v kteroukoliv dobu vstupovat do zařízení, nahlížet do povinné dokumentace vedené zařízením, hovořit s dětmi bez přítomnosti jiných osob, žádat od zaměstnanců zařízení potřebná vysvětlení, podávat soudu návrh na zrušení ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, prověřovat, zda rozhodnutí a postupy ředitele zařízení odpovídají zákonům a jiným právním předpisům, vydávat příkazy k přijetí opatření vedoucích o odstranění stavu odporujícího právním předpisům atd. Zařízení je povinno příkazy státního zástupce bez prodlevy provést.

V těchto zařízeních musí být před vznikem pracovně-právního vztahu zjištěna u každého pedagogického pracovníka psychická způsobilost pro výkon tohoto povolání psychologickým vyšetřením (Vítková, 2004).

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních ze dne 5. února 2002 a jeho novela č. 383/2005 Sb. stanoví v základní preambuli, že školskými zařízeními jsou dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Školskými zařízeními pro plnění diagnostických úkolů při výkonu ústavní či ochranné výchovy a předběžného opatření jsou diagnostické ústavy.

Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy lze tedy rozdělit do čtyř skupin:

- 1) diagnostický ústav
- 2) dětský domov
- 3) dětský domov se školou
- 4) výchovný ústav

3.1 Diagnostický ústav

Podle Procházkové in Vítková (2004) je diagnostický ústav vstupním diagnostickým zařízením, kterým prochází každý jedinec, který má být umístěn v kolektivní péči v rámci výkonu ústavní nebo ochranné výchovy. Pouze v odůvodněných případech může být dítě umístěno do kolektivního zařízení bez předchozího diagnostického pobytu, např. děti bez poruch chování, děti, kteří ukončily pobyt v kojeneckém ústavu apod. Do diagnostického ústavu jsou přijímáni jedinci na základě rozhodnutí soudu nebo na dobrovolný pobyt na základě žádosti rodičů nebo zákonných zástupců (Vítková, 2004). Těmto dětem je poskytována preventivně výchovná péče podle § 16 (Zákon 109/2002).

Podle § 3, odst.5 zákona č.109/2002 diagnostický ústav zpracovává komplexní diagnostickou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb stanovených v zájmu rozvoje osobnosti na základě výsledků diagnostických, vzdělávacích, terapeutických, výchovných a sociálních činností, které jsou součástí komplexního vyšetření.

Diagnostický ústav poskytuje po dobu nezbytně nutnou péči dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou zadržným na útěku z jiných zařízení, popřípadě z místa pobytu. Péči také poskytuje dětem, o jejichž umístění v důsledku jejich poruch chování požádaly osoby odpovědné za výchovu. Těmto dětem je poskytována preventivně výchovná péče podle §16. Pobyt dítěte v diagnostickém zařízení trvá zpravidla 8 týdnů. Základní organizační jednotkou v diagnostickém ústavu je výchovná skupina, kterou tvoří nejméně 4, nejvíce 6 dětí (zákon 109/2002).

Pipeková (2006), Vítková (2004), Slomek (2007) shodně popsali úkoly, které diagnostické ústavy podle § 5, odst.2 zákona č.109/2002 plní:

- diagnostické – vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností

- vzdělávací – zjišťování úrovně dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte přiměřeně jeho věku, individuálním předpokladům a možnostem.
- terapeutické – prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte
- výchovné a sociální – tyto úkoly se vztahují k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochrany
- koordinační – směřuje k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních (návazných) zařízení v rámci svého územního obvodu, k ověřování jejich účelnosti a ke sjednocení spolupráce s orgány státní správy a dalšími osobami, zabývající se péčí o děti.

Diagnostický ústav na základě komplexní diagnostiky umísťuje děti do konkrétního školského zařízení v územním obvodu. Při umísťování dítěte se dbá na umístění co nejbližší bydliště osob odpovědných za výchovu nebo zákonných zástupců (§ 5 zákona č.109/2002).

Diagnostický pobyt v zařízení má zajistit co nejkomplexnější poznání individuální problematiky a dynamiky obtíží dítěte. Na základě průběžných poznatků během pobytu v DÚ a konečných závěrů je pak možno stanovit opatření vedoucí k nápravě stávajícího nevhodného chování či celkové situace dítěte. Za tímto účelem je důležitá syntéza pohledu pedagogů, psychologů, psychiatrů či sexuologů, etopedů, sociální pracovnice, informací z rodiny, popř. od dalších spolupracujících institucí. Zároveň probíhá komplexní sociální šetření situace v rodině apod.

V přípravě na reedukaci se jedná především o přerušování dosavadních nevhodných sociálních kontaktů a představ, které ovlivňovaly chování dětí a dalším úkolem je vyvolat u dítěte pocit jistoty, bezpečnosti, sociálního zajištění a vědomí, že mu ústav chce podat pomocnou ruku. V komunitě diagnostického ústavu je s každým zařazeným dítětem pracováno dle jeho individuálních potřeb, převážně v rámci vrstevnických skupin. Během pobytu nejde pouze o diagnostiku, ale také o základní nasměrování terapeutické péče o dítě, popř. o celou rodinu, které pak pokračuje po jeho návratu do rodiny či po umístění do následného zařízení.

Odborný tým diagnostického ústavu poskytuje každému dítěti podpůrnou a terapeutickou péči a vzdělání. Umožňujeme i konzultace rodinám umístěných dětí, popř. rodinnou terapii.

3.2 Dětský domov

Dětský domov patří do systému školských zařízení pro výkon ústavní výchovy (Vítková, 2004).

Podle zákona č.109/2002 §12 pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování.

Mohou být zde umístovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Rovněž se zde umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi“ (Zákon 109/2002).

Podle Vítkové (2004) je to koedukované zařízení, které může zajišťovat péči o děti v odůvodněných případech do ukončení přípravy na povolání, nejdéle však do 26 let.

Posláním dětských domovů je v podmínkách kolektivního výchovného zařízení vytvořit takové prostředí, které by co nejúčinněji přispívalo k harmonickému vývoji osobnosti mladého jedince, poskytovalo mu dostatek intimity, jistoty, pocitu pevného zázemí a také dostatek podnětů a možností k rozvíjení a uspokojování jeho citových potřeb.

Rodina je základní jednotkou lidského společenství, proto bylo třeba vytvořit takovou instituci, kde by děti získaly potřebné návyky, citové zázemí a schopnosti orientovat se v sociálních vztazích, tak jako u dobře fungující rodiny, protože ta zůstává inspirujícím vzorem ve výchově a vzdělávání dětí a mládeže. Proto dětské domovy nesou morálně stejnou odpovědnost před celou společností za výchovu nezletilých, jakou za jiných okolností mají rodiče.

V dětském domově je třeba také usilovat o odstranění nedostatků v sociálním a osobnostním vývoji, připravovat a vést dítě k překonávání problémů plynoucích z jeho společenského

postavení. Někdy je nutné také čelit případným negativním tendencím ze strany rodičů, jejichž práva jsou sice nařízením ústavní výchovy a umístěním dítěte do dětského domova výrazně omezena, ale ne zcela zrušena (Švancar, Buriánová, 1988).

Základní organizační jednotkou domova je rodinná skupina, kterou tvoří 6 až 8 dětí. V domově se může zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin. Sourozenci se zařazují do stejné skupiny. Pobyt dítěte v dětském domově může být ukončen soudním rozhodnutím o zrušení ústavní výchovy, dosažením zletilosti nebo přemístěním do jiného typu zařízení (Vítková, 2004).

Dětský domov zajišťuje pro děti komplexní péči, počínaje celodenním stravováním, ubytováním, přes oblečení, praní prádla a jeho opravy, přípravy na vyučování, zajištění lékařské péče, ubytování a zaměstnání po odchodu z dětského domova a v neposlední řadě rovněž veškeré jednání se soudy a státními institucemi. Činnost dětských domovů se řídí zákonem č.109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních, o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, o změně dalších zákonů, zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon).

3.3 Dětský domov se školou

Dětský domov se školou podle zákona 109/2002 patří mezi zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

V dětských domovech se školou probíhá edukace dětí s nařízenou ústavní výchovou, se závažnými poruchami chování nebo s přechodnou nebo trvalou duševní poruchou vyžadující výchovně-léčebnou péči, s uloženou ochrannou výchovou, ale také jsou sem zařazovány nezletilé matky se závažnými poruchami chování (Zákon 109/2002).

Účelem dětského domova se školou je podle Vítkové (2004) i Pipekové (2006) zajišťovat komplexní péči o děti zpravidla ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Dětský domov se školou může být koedukovaný.

Pokud po ukončení povinné školní docházky pokračuje závažná porucha chování a dítě se nemůže vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo pokud neuzavře pracovněprávní vztah, bývá přeřazeno do výchovného ústavu (zákon 109/2002).

Stejně jako v běžném dětském domově je základní organizační jednotkou rodinná skupina, kterou tvoří nejméně 5, nejvíce 8 dětí (Vítková, 2004).

3.4 Výchovný ústav

Podle zákona č. 109/2002 § 14 výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u kterých byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Může zde být umístěno i dítě starší 12 let, u kterého je uložena ochranná výchova a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou (výjimečně je zde umístěno i dítě s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let).

Výchovný ústav plní hlavně výchovné, vzdělávací a sociální úkoly.

Základní organizační jednotkou je výchovná skupina, kterou tvoří 5 až 8 dětí. Je možné zřídit 2 až 6 výchovných skupin, do kterých se děti zařazují se zřetelem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby (Vítková, 2004).

3.5 Problémy školních zařízení

Problémem zařízení podle Matouška, Kroftové (1998) je to, že spolu žijí klienti, kteří by podle názorů pracovníků spolu žít neměli, protože např. ti „narušenější“ klienti strhávají méně „narušené“, programy jsou odtržené od běžného života, málo atraktivní, málo praktické, málo účelné, klienti mají jen minimální podíl na jejich organizování. Kolektivismus je leckde stále ještě vlivnou „převýchovnou“ doktrínou. Šikanování a agresivita mezi klienty jsou stále ještě běžnými jevy (Matoušek, Kroftová, 1998).

V některých ústavech napomáhá lhostejnost personálu k udržení pokleslého standardu péče, který se v nich za minulého režimu zabydlel. Kontakty s rodinami klientů jsou často minimální.

Ústavy až na výjimky neudržují kontakt se svými bývalými klienty po propuštění, spolupráce kurátorů pro mládež z okresních úřadů s ústavu je také minimální (Matoušek, Kroftová, 1998).

Kurátor by měl být v intenzivním kontaktu s klientem hlavně v době, kdy je mladistvý v ústavní péči, a připravovat jeho návrat do neústavního prostředí, což se prakticky neděje pro přetíženost kurátorů. Za dnešního stavu věcí se jedinec, který nemá dobré rodinné zázemí, ocitá po propuštění z ústavu ve vztahovém a existenčním vakuu (Matoušek, Kroftová, 1998).

4. PRACOVNÍCI VE ŠKOLSKÝCH ZAŘÍZENÍ

Vedením každého školského zařízení je pověřen ředitel. Dalšími pracovníky jsou vychovatelé, učitelé, sociální pracovníci, zdravotnický pracovník, vedoucí vychovatel, technicko-hospodářští pracovníci, v případě potřeby etoped, psycholog, psychiatr, pediatr, logoped (Vocilka, 1994).

Pedagogickým pracovníkem zařízení může být podle Slomka (2006) jen ten, kdo splňuje podmínky stanovené zákonem č. 563/2004 Sb. (zákon o pedagogických pracovnících) a dále splňuje podmínku psychické způsobilosti (zákon č. 383/2005 Sb.)

Psychická způsobilost se zjišťuje psychologickým vyšetřením a prokazuje se před vznikem pracovněprávního vztahu k zařízení či středisku, za trvání pracovněprávního vztahu, vznikne-li důvodná pochybnost, že pracovník danou podmínku splňuje (ředitel nařídí takovému pracovníkovi, aby podstoupil psychologické vyšetření a určí k tomu přiměřenou lhůtu).

Psychologický posudek je platný po dobu 7 let ode dne vydání a je součástí osobního spisu pracovníka (Slomek, 2007).

Zákon 563/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o pedagogických pracovnících se vztahuje na pedagogické pracovníky škol a školských zařízení, které jsou zapsány do rejstříku škol a školských zařízení a na pedagogické pracovníky v zařízeních sociální péče.

Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu (přímá pedagogická činnost); je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu.

Pedagogickým pracovníkem je také zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociální péče.

Přímou pedagogickou činnost vykonává

- a) učitel,
- b) vychovatel,
- c) speciální pedagog,
- d) psycholog,
- e) pedagog volného času,
- f) asistent pedagoga,
- g) trenér,
- h) vedoucí pedagogický pracovník

Zákon 383/2005 ze dne 19.srpna 2005, kterým se mění zákon č.109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony v § 18, odst.2 stanoví:

„Pedagogickým pracovníkem zařízení nebo střediska může být ten, kdo splňuje podmínky stanovené zvláštním právním předpisem a dále podmínku psychické způsobilosti“.

5. DŮVODY UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE V ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ NEBO OCHRANNÉ VÝCHOVY

Většina aktuálních výzkumů se shoduje v tom, že alespoň v prvních letech života je rodina pro dítě naprosto nezastupitelná. Nicméně pokud rodiče nechtějí, neumějí či nejsou schopni se o své dítě postarat a rodina tak neplní některou ze základních funkcí, přejímá odpovědnost za děti stát (Taxová, 1967).

Dalo by se říci, že stát vystupuje v pozici jakéhosi ochránce zdravého vývoje dětí (Hrušáková, 1993).

Plní tak zároveň mezinárodní závazek plynoucí z Úmluvy v čl. 20, podle kterého dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem. Smluvní státy zabezpečí takovému dítěti v souladu se svým vnitrostátním zákonodárstvím náhradní péči. Tato péče může mezi jiným zahrnovat předání do výchovy, osvojení a v nutných případech umístění do vhodného zařízení péče o děti. Při volbě řešení je nutno brát potřebný ohled na žádoucí kontinuitu ve výchově dítěte.

Pokud jde o specifikaci jednotlivých důvodů nařízení ústavní výchovy, vážné ohrožení nebo narušení výchovy dítěte mohou zapříčinit okolnosti jak objektivní, tak subjektivní povahy. V případech ohrožení plní zásah státu preventivní funkci. Jedná se o situace, kdy rodiče v různých směrech dítě zanedbávají, nevykonávají nad ním dohled apod. Narušení může být důsledkem závadných projevů rodičů či jiných osob, jejich výchovné nezpůsobilosti a vlivů širšího rodinného prostředí. Zde bude mít státní ingerence již povahu nápravnou (Hrušáková, 2009).

Jiné závažné důvody mohou spočívat nejen na straně rodičů, ale i dítěte samotného. Tady můžeme zmínit např. dlouhodobou hospitalizaci rodičů, invaliditu na obou stranách, pobyt rodičů ve vazbě nebo výkonu trestu, osíření dítěte, ale může jít i o případy, kdy je dítě obtížně vychovatelné nebo vyžaduje zvláštní péči, např. pro duševní poruchu (Hrušáková, Králíčková, 2006), ale i sociálně patologické projevy chování, což jsou všechny projevy

chování, které jsou společností klasifikovány jako nežádoucí, protože porušují sociální i morální normy a práva ostatních, např.: kriminalita, extremismus, rasová diskriminace, terorismus, záškoláctví, sprejerství, domácí násilí, násilí na ulicích, vandalismus, drogové závislosti, prostituce, rizikové sexuální chování, sexuální zneužívání a týrání dětí atp. (<http://slovník-cizích-slov.abz.cz/web.php/slovo/socialne-patologicke-chovani>).

O nařízení ústavní výchovy, kterému jiná výchovná opatření nepředcházela, půjde zejména tehdy, když rodiče dítě hrubě zanedbávají, zneužívají, či dokonce týrají, kdy je nejen jeho výchova ale i jeho zdraví (a mnohdy vlastní život) vážně ohroženo nebo již poškozeno. Může se jednat i o případy, které vyšly najevo po delší době, a je v zájmu dítěte, aby bylo z rodiny odejmuto, neboť není naděje, že by jiná výchovná opatření byla účinná. Dále může jít o případy, kdy rodiče nechtějí o dítě z objektivních nebo subjektivních příčin pečovat, neexistuje vhodná osoba pro individuální náhradní rodinnou výchovu, a proto je kolektivní výchova nutná v zájmu nezletilého. Tento postup je odůvodněn snahou o co nejrychlejší vytvoření nového výchovného prostředí pro řádnou výchovu dítěte (Hrušáková, 2009).

PRAKTICKÁ ČÁST

6. CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Cílem bakalářské práce je zmapování příčin umístění dětí s ústavní výchovou nebo ochrannou výchovou do Dětského domova se školou v Sedlci-Prčice, identifikujeme a popíšeme faktory, které se pravděpodobně nejčastěji podílejí na umístění dětí v dětském domově se školou. Zjištěné důvody porovnáme s důvody umístění udávané odbornou literaturou i jiných pramenů v teoretické části, které vyvrátíme nebo potvrdíme.

6.1 Charakteristika sledovaného souboru

Průzkum byl realizovaný v Dětském domově se školou v Sedlci-Prčice. Celkový počet klientů v zařízení byl v době průzkumu 59. Počet respondentů použitých k průzkumu byl 15. U ostatních klientů nebyla umožněna dokumentace k nahlédnutí a zpracování, jak bylo původně plánováno.

Jednalo se o klienty z výchovných skupin jednoho dvojdomku, ve kterých pracuji.

6.1.1 Charakteristika zkoumaného vzorku

V Dětském domově se školou byli vybráni chlapci a dívky různého věku z jednoho dvojdomku, kde na jedné výchovné skupině jsou umístěny chlapci a na druhé výchovné skupině dívky. S těmito dětmi jsem ve stálém kontaktu, neboť zde vykonávám pozici asistenta pedagoga.

Mezi jednotlivými dětmi existují velké individuální rozdíly, jak po stránce rozumových schopností, tak i ve stupni mravního narušení. Téměř polovina klientů je romského etnika.

6.1.2 Charakteristika zařízení

Dětský domov se školou je školské zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy dětí a mládeže.

Areál se skládá z dětského domova a základní školy.

Dětský domov je umístěn ve čtyřech samostatně stojících dvojdomcích, každou půlku dvojdomku obývá jedna výchovná skupina.

Skupina má vždy k dispozici dostatečný počet ložnic, hygienického zázemí, kuchyně, oddělenou místnost, která slouží ke stabilizaci agresivního dítěte staršího 12 let. Režim oddělené místnosti se řídí Novelou Zákona Č. 109/2002 Sb. – Zákon č. 383/2005 ze dne 19. srpna 2005.

Vybavení domků odpovídá současným předpisům a normám, které odpovídají výkonu ústavní nebo ochranné výchovy.

V budově školy jsou zřízeny kmenové třídy a odborné učebny včetně kabinetů, sborovny a hygienického zázemí pro děti i pedagogy. V téže budově je také tělocvična, posilovna, sídlo vedení školy, školní jídelna s kuchyní, která zabezpečuje stravování dětí a zaměstnanců DDŠ. Při výuce se střídá forma skupinového vyučování doplněná určitým podílem řízené samostatné práce podle věku žáků, s formou vyučování individuálního.

Ve třídách učitelé zabezpečují výuku a základní vzdělávací jednotkou je učební hodina. Třídy jsou naplňovány dle momentálního složení žáků.

Do Dětského domova se školou v Sedlci-Prčice se umísťují děti a mládež obojího pohlaví zpravidla ve věku od 6 do 15 let, popřípadě do ukončení povinné školní docházky, výhradně prostřednictvím diagnostických ústavů (DDÚ, SVP a DDŠ Dobřichovice), u níž soud nařídil ústavní případně ochrannou výchovu nebo vydal předběžné opatření, které má pouze dočasnou platnost.

Setkáváme se tu s dětmi, které mají problémy s návykovými látkami, patologickým hráčstvím, útěky, záškoláctvím, krádežemi, vloupáním, sebepoškozováním, lží atd.

Děti jsou vřazovány do výchovných skupin s ohledem na sourozenecké vazby, individuální potřeby. Při přijímání a vřazování do skupin se vychází z doporučení diagnostického ústavu,

zejména s přihlédnutím k závěrečným zprávám odborných pracovníků (psycholog, etoped,...).

Přihlíží se též k přání dítěte a vychází se z úvodního pohovoru při příjmu nezletilého.

Do zařízení se nepřijímají klienti s nemocemi v akutním stádiu, bacilonosiči a mládež, již bylo uloženo karanténní opatření a děti při aktuální intoxikaci.

Dětský domov se školou zabezpečuje základy vzdělání dle příslušných vzdělávacích programů schválených MŠMT ČR. Zabezpečuje a organizuje mimoškolní aktivity zaměřené na úkoly a cíle stanovené charakteristikou celého zařízení.

Mimoškolní činnost obsahuje všechny složky výchovy s důrazem na komplexní rozvoj osobnosti dítěte a přípravu pro život, část nenásilného opakování učiva, část individuálního volna.

Organizace mimoškolní činnosti vychází plánovitě z ročního-měsíčního-týdenního plánu výchovné činnosti.

Základní organizační jednotkou ve výchově je výchovná skupina. Výchovnou péči zajišťují komplexně vychovatelé a asistenti pedagoga ve spolupráci s ostatními zaměstnanci zařízení.

6.2 Metody šetření

K dosažení cílů v rámci šetření byla použita analýza dokumentů, dotazník a zkušenosti při práci s dětmi.

Analýza dokumentů je technika získávání dat zaměřená na dokumenty osobní i úřední, umožňuje kvantitativní zpracování. Analýza dat byla provedena z osobní dokumentace dětí, ze které byly odhaleny a následně vyhodnoceny důvody umístění dětí do dětského domova se školou v Sedlci-Prčice.

Dotazník, který se v tomto případě jevil jako vhodný, jelikož jde vlastně o vytěžení informací z vyjádření samotné sledované osoby, které při použití tohoto přístupu říkáme respondent. Tato metoda je ve společenských vědách často používaným výzkumným prostředkem. Její předností je především dostupnost. Výpovědi respondentů můžeme získat osobní názory i data, která bychom jiným způsobem získat nedokázali, což je také důvodem, proč tato metoda byla vybrána. Problémem této metody je však validita takto získaných údajů.

Respondent nemusí vždy odpovídat dle pravdy, zejména u intimních, citlivých otázek se může odpovědi buďto vyhnout, či ji vědomě nebo podvědomě stylizovat.

Existují tři roviny sebereflexe. Do první patří to, co je o sobě člověk ochoten vypovědět. Druhá rovina obsahuje to, co je respondent o sobě a svém jednání ochoten připustit. Někdy se totiž sami před sebou děláme lepšími. Do třetí roviny patří teprve skutečné postoje, motivace atd. Badatel si tedy musí být vědom, že výpovědi zahrnuté v první rovině nemusí vždy odrážet rovinu třetí (Pelikán 2007).

Respondenti také mohou být ovlivněni celkovou atmosférou, panujícími názory, výpovědi jiných atd., proto obecná shoda výpovědí nemusí znamenat to, že jde o vyjádření osobních, individuálních stanovisek většiny respondentů.

Přes všechny tyto obtíže je metoda vhodná pro výzkum, jelikož v něm zjišťujeme názory respondentů, které nemůžeme zjistit jinak, než přímým dotazováním. Validita šetření pak nebude moci být brána jako obecně platná, ale přesto jsou výsledky šetření zajímavé a hodnotné již tím, že získáme osobní názory a postoje respondentů na zásadní téma této doby, kterým jsou příčiny umístování dětí do ústavního zařízení. Výsledky šetření budou validní pouze pro Dětský domov Sedlec-Prčice, ve které bylo šetření provedeno.

Při každém výzkumu prováděném s lidmi a na lidech je nutné dodržovat etické limity. Především do nich patří respektování intimity lidského myšlení a citů zkoumaných osob. Dalším je forma sdělování výsledků výzkumu, které by mělo být sděleno obecně, neosobně a citlivě, jelikož objekty bádání mohou mít sami zájem o sdělení výsledků šetření. Také je nutné promyslet důsledky šetření, protože mohou mít i negativní dopady na zkoumané objekty. Každý výzkumník si musí uvědomit, že ve svých bádáních může zjistit informace, které by bylo možno zneužít proti objektům výzkumu, a proto musí dle svého vědomí zvážit, zda zneužitelné poznatky zveřejní, či nikoliv. (Pelikán 2007: 35)

Při šetření bylo dodržováno pravidlo dobrovolnosti. Šetření probíhalo v běžném prostředí respondentů, kde se cítili příjemně a uvolněně. Otázky v dotazníku byly předem vysvětleny, aby se zabránilo případnému nepochopení zadání.

Dotazník, pro dotazovaných 15 respondentů, skládající se ze 12 otázek, směřující jak na samotného klienta, tak i na situaci uvnitř rodiny, ve které dotazovaná osoba před nástupem do dětského domova se školou žila, dále potom na vyskytující se poruchy chování před nástupem do dětského domova se školou.

7. INTERPRETACE VÝSLEDKŮ ŠETŘENÍ

Šetření bylo rozděleno na:

- a) analýza dokumentů, týkající se důvodů umístění dětí do dětského domova
- b) část věnována analýze dotazníku a využití praktických zkušeností

7.1 Analýza dokumentů

Jak bylo již výše popsáno, dětský domov je umístěn ve čtyřech samostatně stojících dvojdomcích, každou půlku dvojdomku obývá jedna výchovná skupina. V každém domku pracují čtyři vychovatelé a dva asistenti pedagoga, kteří se starají převážně o děti umístěné na těchto výchovných skupinách.

K analýze dokumentů byla umožněna pouze dokumentace těch dětí, kteří jsou umístěny na dvojdomku, kde pracují. Proto nebylo možné zpracovat dokumentaci všech dětí a mladistvých, nacházejících se v tomto zařízení, jak bylo původně plánováno.

Z dokumentace jsme sledovali problémy, které se vztahují k dítěti, k rodině.

U uvedených klientů byla sledována rodinná a osobní anamnéza, byly vypsány příčiny umístění klientů obsažené v dokumentaci.

U respondentů bylo použito místo jmen, pouze písmeno, které si sami zvolili, aby byla zachována ochrana osobních důvodů.

V následující tabulce číslo 1 jsou uvedena písmena respondentů, u kterých jsou vypsány příčiny umístění klientů do dětského domova se školou obsažené v dokumentaci.

<p>1. P. neutěšené poměry v rodině nevhodné chování nezletilé ve škole i mimo školu pohlavní zneužívání dívky v souvislosti s její předčasnou pohlavní aktivitou nerespektování otce ani matky</p>	<p>6. P. nerespektování babičky, která ho měla ve své péči upnutí na kamarády experimentoval s marihuanou záškoláctví</p>	<p>11. J experiment s drogami distribuce s návykovými látkami psychiatrické problémy záškoláctví</p>
<p>2. M. nezvládnutí rodičovské role nevyhovující životní podmínky v rodině záškoláctví sexuální zneužívání</p>	<p>7. J. problémové chování ve škole i doma konfliktní, vulgární až agresivní vůči dětem, nerespektování dospělých záškoláctví loupežné přepadení</p>	<p>12. M. protiprávní jednání (přestupky a trestná činnost) útěky z domova nerespektování rodičů členství v závadové partě</p>
<p>3. K. socioekonomicky slabé, nestabilní rodinné prostředí, časté změny pobytu problematická školní docházka podezření na prostituci záškoláctví</p>	<p>8. L. útěky z domova experiment s drogami drobná trestná činnost (ničení majetku)</p>	<p>13. R. začínající závislost na drogách záškoláctví drobná trestná činnost</p>
<p>4. S. záškoláctví nerespektování rodičovské autority toulky selhání rodičovské role otce</p>	<p>9. T. vulgarity k učitelům znemožňování výuky, navádění spolužáků k rušení výuky kouření, alkohol</p>	<p>14. M. rodiče jsou ve výkonu trestu krádeže toulání pohyb v závadové partě záškoláctví</p>
<p>5. L. výchovné a výukové problémy problémy doma, parta, za kterou utíká zanedbávající péče rodičů - rozvod rodičů - matka nástup do výkonu trestu, otec – nová partnerka, se kterou L. nevyházela, proto otec odmítl péči o ni</p>	<p>10. M. fyzické vydírání slovní šikana pohyb v závadové partě falšování omluvenek</p>	<p>15. H. šikana spolužáků vulgarity vůči učitelům drogy sexuální zneužívání v nízkém věku</p>

Tabulka č.2 shrnuje příčiny umístění pod čísla od 1 do 11, přičemž každý bod popisuje související problémy.

Bod č.	Příčiny dle dokumentace	Související problémy
1	Problémy související se školou	<ul style="list-style-type: none"> - nevhodné chování nezletilých ve škole i mimo školu - problematická školní docházka - výchovné a výukové problémy - problémové chování ve škole - vulgarita k učitelům - znemožňování výuky, navádění spolužáků k rušení výuky - falšování omluvenek
2	Sexuální zneužívání	<ul style="list-style-type: none"> - pohlavní zneužívání dívky v souvislosti s její předčasnou pohlavní aktivitou - sexuální zneužívání - podezření na prostituci - sexuální zneužívání v nízkém věku
3	Problémy související s rodinou	<ul style="list-style-type: none"> - neutěšené poměry v rodině - nezvládnutí rodičovské role - nevyhovující životní podmínky v rodině - socioekonomicky slabé, nestabilní rodinné prostředí, časté změny pobytu - zanedbávající péče rodiči - rodiče jsou ve výkonu trestu
4	Nerespektování rodičů	<ul style="list-style-type: none"> - nerespektování otce ani matky - nerespektování rodičovské autority - selhání rodičovské role otce - nerespektování babičky, která dítě měla ve své péči - nerespektování rodičů - nerespektování dospělých
5	Pohyb v závadové partě, kamarádi	<ul style="list-style-type: none"> - navázání na partu, za kterou utíká - pohyb v závadové partě - členství v závadové partě - upnutí se na kamarády
6	Návykové látky	<ul style="list-style-type: none"> - experiment s drogami - experiment s marihuanou - distribuce s návykovými látkami - začínající závislost na drogách
7	Vulgarita vůči ostatním – šikana	<ul style="list-style-type: none"> - konfliktní, vulgární až agresivní chování vůči dětem - fyzické vydírání - slovní šikana - šikana spolužáků

8	Trestná činnost – loupež, krádež	- loupežné přepadení - drobná trestná činnost - ničení majetku - protiprávní jednání (přestupky a trestná činnost) - krádeže
9	toulání, útěk z domova	
10	záškoláctví	
11	psychiatrické problémy	- sebepoškození

Tabulka č.3 Písmena dětí a jejich příčiny umístění dle dokumentace.

	příčiny umístění dětí dle dokumentace										
Iniciály dětí	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
P.	-	-	-	-							
M.		-	-							-	
K.	-	-	-							-	
S.			-	-					-	-	
L.	-		-		-						
P.				-	-	-				-	
J.	-		-	-			-	-		-	
L.						-		-	-		
T.	-					-					
M.	-				-		-				
J.						-				-	-
M.				-	-			-	-		
R.						-		-	-	-	
M.			-		-			-	-	-	
H.	-	-				-	-				
Průměr v %	46	26	46	33	33	40	20	33	26	53	6

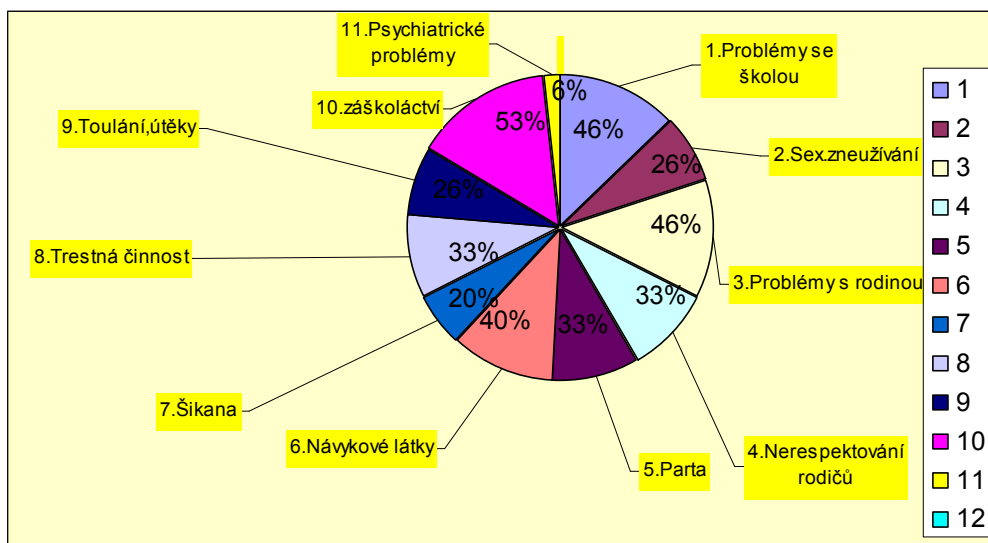
Z tabulky vidíme, že hlavní příčina umístění dětí je záškoláctví (pod číslem 10), což činí 53 % ze sledovaného souboru. Další příčinou jsou problémy v rodině (pod číslem 1) i ve škole (č.3), které jsou procentně vyrovnané, činí 46 %. V tabulce pod číslem 6 jsou příčinou umístění návykové látky (40 %). 33% tvoří nerespektování rodičů (4), ale i pohyb v závadové partě, kamarádi (5) i trestná činnost (8). Další příčinou, jak je patrné z tabulky pod číslem 2 je sexuální zneužívání a pod číslem 9 je toulání, útoky z domova, které představují 26 % . 20 % ze sledovaného souboru tvoří vulgarita a šikana vůči ostatním. 6 % tvoří příčinou umístění psychiatrické problémy.

Zde si můžeme všimnout, že největší podíl na umístění dětí do dětského domova má nejen rodina, která dostatečně nezabezpečuje potřeby dětí, nezvládá rodičovskou roli, nedohlíží na dodržování povinné školní docházky, tak i dítě, které má problémy hlavně se školní docházkou a s tím související nevhodné chování jak ve škole, např. vulgarita k učitelům, falšování omluvenek, znemožňování výuky, navádění spolužáků k rušení výuky, tak i doma, kde nerespektuje rodičovskou autoritu, upíná se na partu, ve které je experimentace, případně distribuce s návykovými látkami, dopouští se vulgárního chování vůči ostatním, dopouští se trestné činnosti – krádeží, ničení majetku.

Další příčinou umístění je sexuální zneužívání, toulání, útky z domova, psychiatrické problémy související se sebepoškozováním.

Graf.č.1

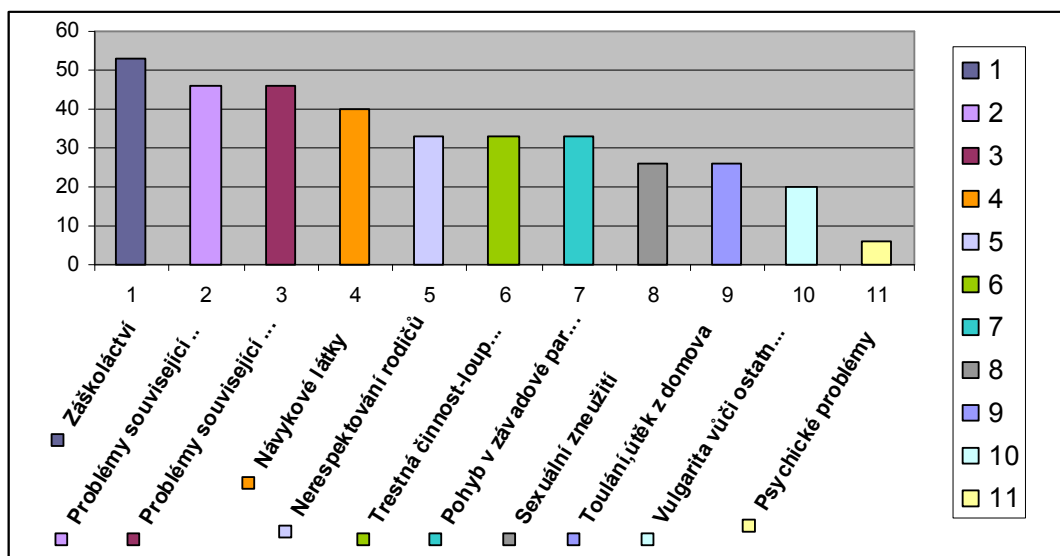
Procentuelní průměr příčin umístění dětí v dětském domově se školou shrnutých ve výše uvedených bodech od 1 do 11.

Z grafického znázornění procentuelního průměru příčin umístění dětí v dětském domově se školou shrnutých ve výše uvedených bodech od 1 do 11 je zřejmé, že největší podíl na umístění, jak bylo již výše uvedeno, tvoří záškoláctví, dále jsou to problémy v rodině, problémy ve škole, návykové látky, nerespektování rodičů.

Graf č.2

Byl zpracován pro lepší přehlednost, který taktéž znázorňuje příčiny umístění dětí v dětském domově se školou dle dokumentace shrnutých ve výše uvedených bodech od 1 do 11, přičemž příčiny jsou seřazeny podle nejčastějšího umístění dětí.

Z uvedeného grafického znázornění je patrné, že příčinou největšího počtu umístěných dětí v dětském domově se školou je na:

1. místě – 53 % - zaškoláctví
2. místě – 46 % problémy související se školou
- 46 % problémy související s rodinou
3. místě - 40 % - návykové látky
4. místě – 33 % nerespektování rodičů
- 33 % parta, kamarádi
- 33 % trestná činnost – loupež – krádež
5. místě – 26 % sexuální zneužívání
– 26 % toulání, útěk z domova
6. místě – 20 % vulgarita vůči ostatním – šikana
7. místě – 6 % psychiatrické problémy - sebepoškození

7.2 Analýza dotazníku

Dotazníkové šetření bylo provedeno formou dotazníku.

Dotazník, pro dotazovaných 15 respondentů, skládající se ze 12 otázek, směřující jak na samotného klienta, tak i na situaci uvnitř rodiny, ve které dotazovaná osoba před nástupem do dětského domova se školou žila, dále potom na vyskytující se poruchy chování před nástupem do dětského domova se školou z pohledu dítěte. Aby se zabránilo případnému nepochopení zadání, byly všechny otázky respondentům předem vysvětleny.

7.2.1 Dotazník

Tabulka č.4. Dotazník, na který měli respondenti odpovídat.

1.otázka	Jakého jsi pohlaví, jsi chlapec nebo dívka?
2.otázka	Jaký je tvůj věk?
3.otázka	Kolik máš sourozenců a kolik z nich je také v ústavní výchově?
4.otázka	Kolik vás v bytě, či domě bydlí?
5.otázka	Jaká byla náplň vašeho volného času?
6.otázka	Byl jsi někdy účastníkem trestného činu před nástupem do DDŠ? (Krádeže, loupeže, agresivita vůči dospělým, dětem, výtržnictví)
7.otázka	Setkal jsi se někdy s drogou před nástupem do DDŠ
8.otázka	Setkal jsi se někdy v rodině s násilím, šikanou, tělesným či psychickým týráním, sexuálním zneužíváním, zanedbáváním před nástupem do DDŠ, pokud ano, jakou?
9.otázka	Byl jsi někdy trestán či týrán ze strany rodičů za špatné chování?
10.otázka	Pokud jsi byl(a) někdy trestán(a), tak kdopak se toho nejvíce dopouštěl?
11.otázka	Na koho by jsi se obrátil v případě pomoci?
12.otázka	Co bys chtěl(a) dělat až budeš dospělý(á)? Máš pocit, že by ses měl(a) v něčem zlepšit? (chování, jednání, ve škole)?

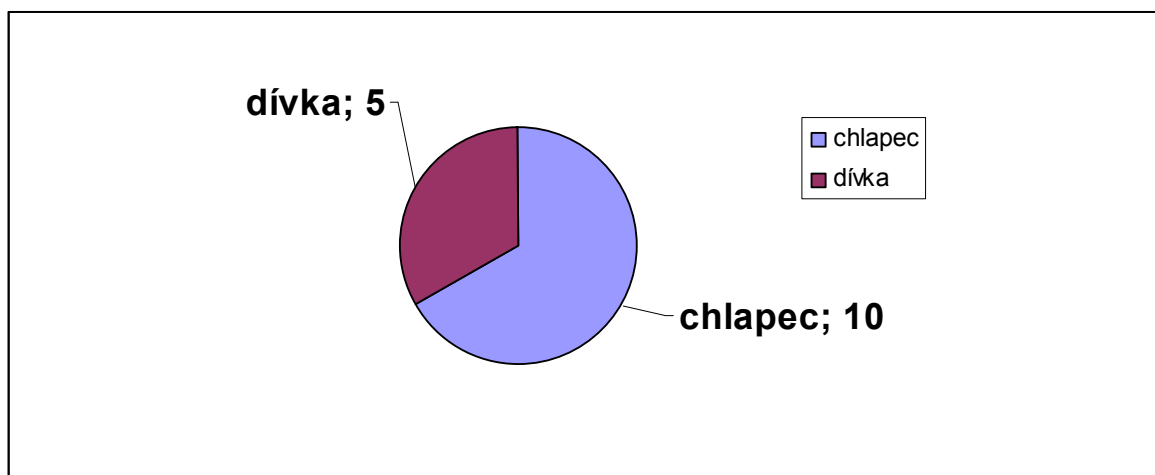
7.2.1.1. Interpretace výsledků dotazníkového šetření

1.otázka : Jakého jsi pohlaví, jsi chlapec nebo dívka?

Tabulka č.5 Odpovědi respondentů jakého jsou pohlaví.

Pohlaví	Počet
chlapec	10
dívka	5

Graf č.3 přehledně ukazuje počet respondentů podle pohlaví.

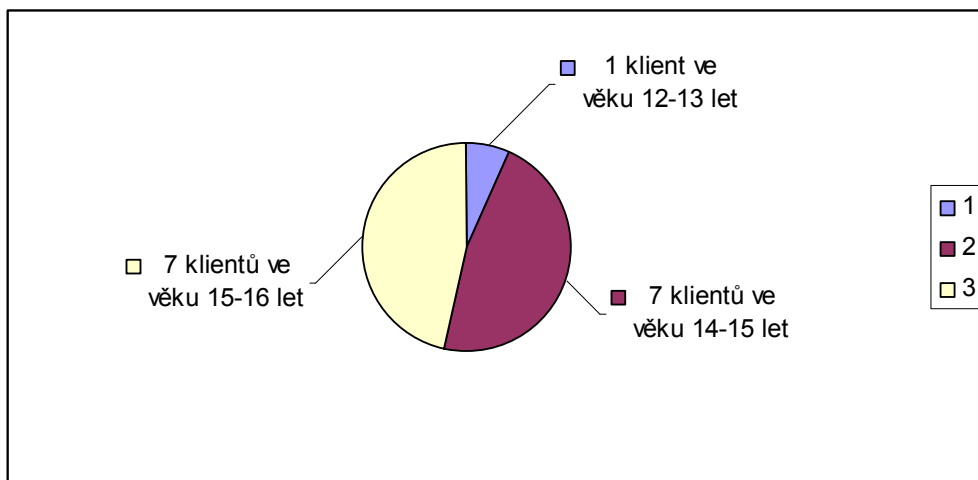
Z výsledků dotazníku aplikovaných na klientech v dětském domově se školou bylo zjištěno, že z počtu patnácti dotazovaných bylo deset chlapců a pět dívek. Jedná se tedy o koedukované zařízení pro výkon ochranné a ústavní výchovy.

2.Otázka : Jaký je tvůj věk?

Tabulka č.6 a graf č.5 znázorňuje odpovědi respondentů na otázku týkající se věku.

Věk	Počet klientů
6 let	
6-10 let	
10 – 11 let	
12 – 13 let	1 klient
14 – 15 let	7 klientů
15 - 16 let	7 klientů
16 a více	

Graf.č.5

Z dotázaných patnácti dětí bylo jedno dítě ve věku dvanáct až třináct let, sedm dětí bylo ve věku čtrnáct až patnáct let a dalších zbylých sedm dětí mělo více jak patnáct let. Žádný klient není mladší jak deset let a starší jak šestnáct let.

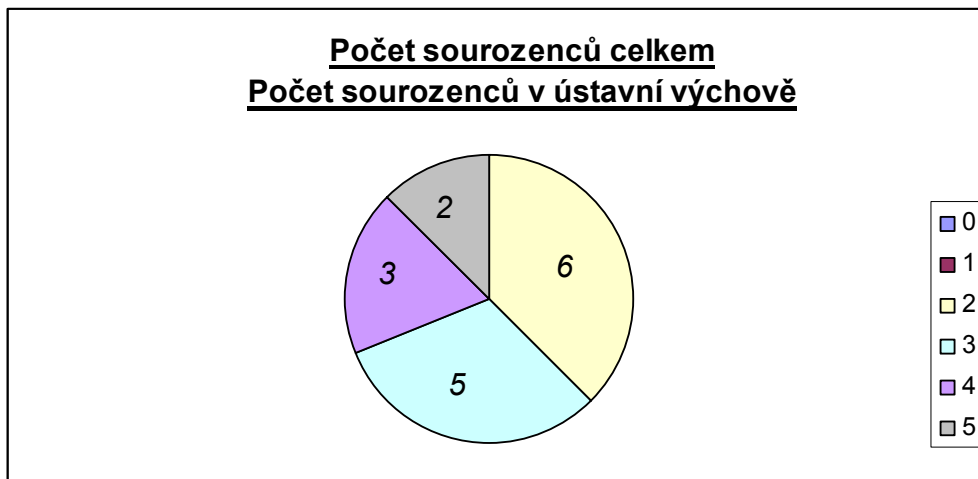
Z tohoto zjištění vyplývá, že v dvojdomku, kde bylo šetření provedeno jsou většinou umístěny klienti, jejichž věk se pohybuje okolo patnácti let, tedy ti, kteří splňují povinnou školní docházku v tomto zařízení.

3.otázka : Kolik máš sourozenců a kolik z nich je také v ústavní výchově?

Tabulka č.7 a graf č.6 znázorňuje odpovědi respondentů na otázku týkající se sourozenců.

	Počet sourozenců celkem	Počet sourozenců v ústavní výchově
0		
1		
2	6	6
3	5	5
4	3	3
5	2	2

Z tabulky je zřejmé, že tázané osoby mají sourozence a ti jsou také všichni v ústavní výchově.

Nejvíce respondentů a to šest odpovědělo na otázku „Kolik máš sourozenců a kolik z nich je také v ústavní péči“ odpověděli, že mají dva sourozence a ti jsou také v ústavu. Pět respondentů bylo názoru, že mají tři sourozence a ti jsou také v ústavu. Tři respondenti z patnácti označili, že mají čtyři sourozence. I oni jsou také v ústavní péči. A „pouze“ dva

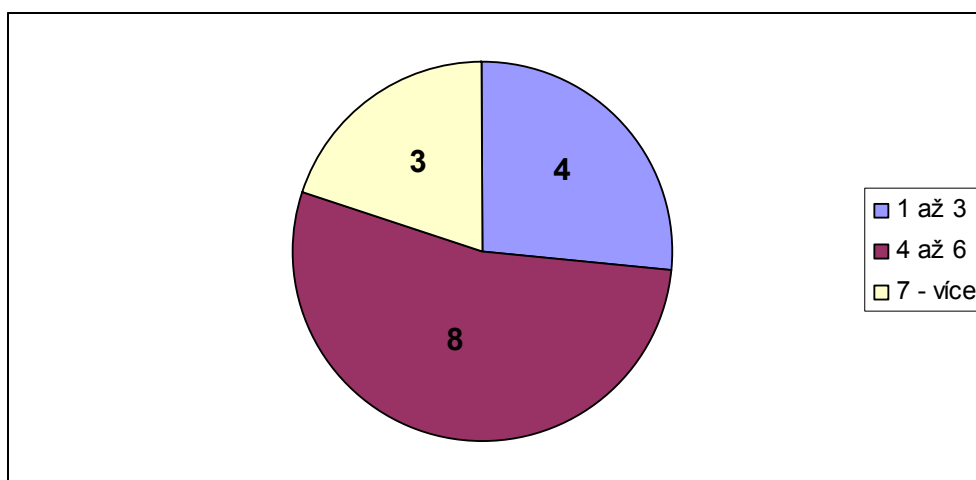
respondenti mají pět sourozenců, kteří jsou také v ústavní výchově. Z toho vyplývá, že u všech dotázaných jsou sourozenci, a ti všichni jsou také v ústavní výchově. U této otázky je zajímavé, že nikdo z dotazovaných neodpověděl, že by měl sourozence, který by nebyl v ústavní výchově.

Znamená to, že důvodem umístění těchto dětí jsou především rodiče, kteří nějakým způsobem zanedbávají své rodičovské povinnosti. Při vypracovávání této otázky se někteří respondenti pozastavili nad svými sourozenci, kteří nejsou ve stejném zařízení, neboť jejich věk se pohybuje okolo pěti let, nemají žádné problémy, proto jsou umístěny v jiném dětském domově. Zavzpomínali na společné chvíle soužití, které často trávili sami bez přítomnosti rodičů. Rodiče svoji nepřítomnost omlouvaly návštěvou u kamaráda, vydělávání peněz.

4. otázka : Kolik vás v bytě, či domě bydlí?

Tabulka č.8 a graf č. 7 znázorňuje odpovědi na otázku: „Kolik vás v bytě, či domě bydlí?“

1 - 3	4
4 - 6	8
7 - více	3 (u jednoho případu 13 lidí)

Zde si můžeme všimnout, že ve většině případech bylo odpovězeno, že jich v domě či panelovém bytě bydlí čtyři až šest, což odpovídá klasické normální rodině se dvěma až čtyřmi dětmi. U čtyřech případech se odpovědělo, že jich v domě, nebo panelovém bytě bydlí jeden až tři. Zde se tedy jedná buď o rodinu s jedním dítětem, což zřejmě není možné, protože u otázky číslo 3. „, Kolik máš sourozenců“ neodpověděl ani jeden respondent, že nemá žádného sourozence. Jde spíše o rodinu neúplnou, tedy o matku a dva sourozence. Ve třech případech děti odpověděly, že jich v domě či bytě bydlí sedm i více a dokonce v jednom případě bylo uvedeno, že v domě nebo bytě bydlí i třináct osob.

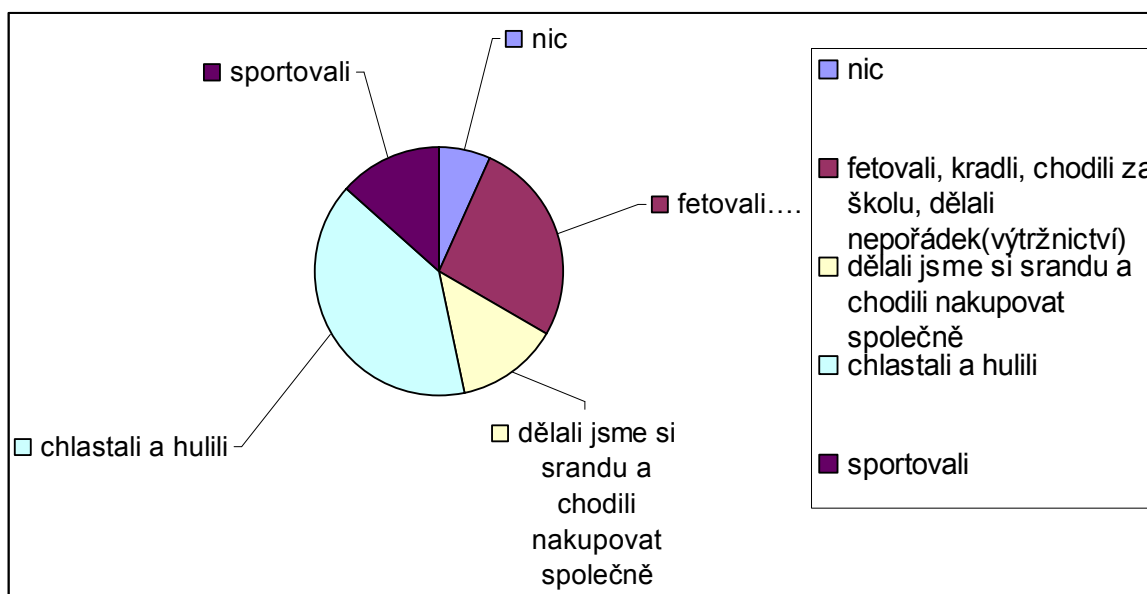
5. otázka: Jaká byla náplň vašeho volného času?

Tabulka č.9. Otevřená otázka týkající se volného času.

nic	1
fetovali, kradli, chodili za školu, dělali nepořádek(výtržnictví)	4
dělali jsme si srandu a chodili nakupovat společně	2
chlatali a hulili	6
sportovali	2

V tabulce i v grafickém znázornění jsou použity výrazy klientů.

Graf č.8 Volný čas dětí.

Na tuto otázku respondenti měli odpovědět vlastními slovy. Jelikož respondenti mohli být ovlivněni celkovou atmosférou, panujícími názory, výpovědi jiných atd., nemusí shoda výpovědí znamenat to, že jde o vyjádření osobních, individuálních stanovisek většiny respondentů.

Na základě výpovědi respondentů bylo zjištěno, že ve volném čase hlavně „chlastali a hulili“, jiní fetovali, kradli, chodili za školu, dělali nepořádek, jiní dělali srandu a chodili společně nakupovat. Jeden nedělal nic a pouze dva dotazovaní o volném čase sportovali.

Zde je vidět, jak důležitou úlohu u dětí a mladistvých hraje ovlivňování jejich volného času. Děti a mladiství mají relativně hodně volného času. Společnost a především rodina by měla mít zájem, jak děti svůj volný čas tráví. Pokud však rodina, společnost není schopna podněcovat zapojení dětí do aktivit, smysluplně vyplňovat jejich volný čas, děti si tento čas naplňují po svém. Nezvládnutý volný čas (v podobě nudy) se pak stává nebezpečným pro asociální či dokonce antisociální chování.

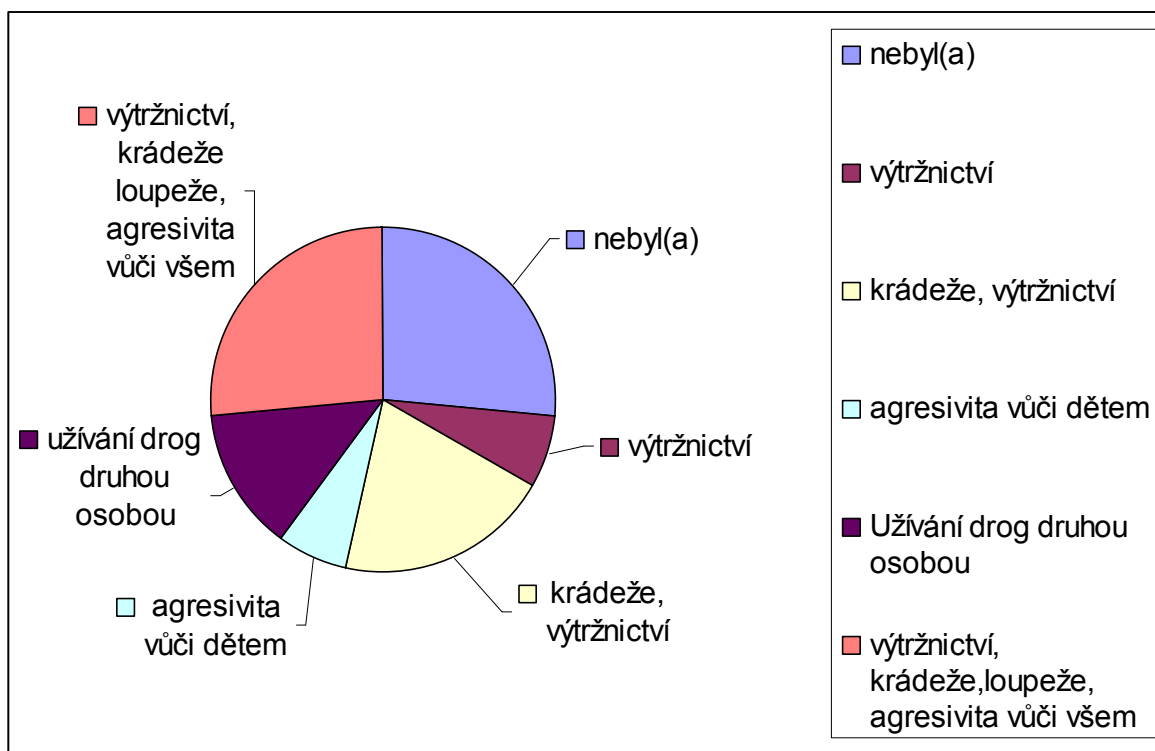
Z této otázky vyplývá, že většina dotazovaných dětí měla problémy s drogami a výtržnictvím, což je dáno nefungujícím rodinným zázemím a zanedbáním péče dítěte ve

vývojovém stádiu. Tuto otázku jeden respondent okomentoval: „*Doma jsem byl sám, nudil se, tak jsem šel ven, kde byli kluci, kteří dělali věci, které jsem neznal, ale brzy poznal.*“

**6. otázka : Byl jsi někdy účastníkem trestného činu před nástupem do DDŠ?
(Krádeže, loupeže, agresivita vůči dospělým, dětem, výtržnictví)**

Tabulka č.10 a graf č.9 znázorňují odpovědi ohledně trestného činu.

nebyl(a) svědkem	4
výtržnictví	1
krádeže, výtržnictví	3
agresivita vůči dětem	1
Užívání drog druhou osobou	2
výtržnictví, krádeže, loupeže, agresivita vůči všem	4

V této otázce odpověděly čtyři dotazované, že byly svědky účastníky výtržnictví, braní drog, krádeží a agresivitě vůči svému okolí. Stejný počet respondentů odpověděl, že nebyl svědkem ani účastníkem žádného trestného činu. Další respondenti uvedli, že se účastnili krádeží a výtržnictví, agresivitě vůči dětem nebo braní drog. Z této otázky je patrné, ostatně jak jste si již mohli povšimnout i u předešlých otázek, že drogy a krádeže jsou nejčastějším problémem dětí, což je opět dáno nefungujícím rodinným zázemím a neovlivňováním a nenaplňováním volného času dětí. U této otázky se většina respondentů chlubila, jak kradli, dělali výtržnosti nejenom pro své potěšení, ale i pro potěšení a nařízení skupinou. Jeden respondent dokonce uvedl radost ze strachu spolužáka, kterého nutil dělat různé věci, občas mu i ukázal jakou má sílu, v podobě pohlavku.

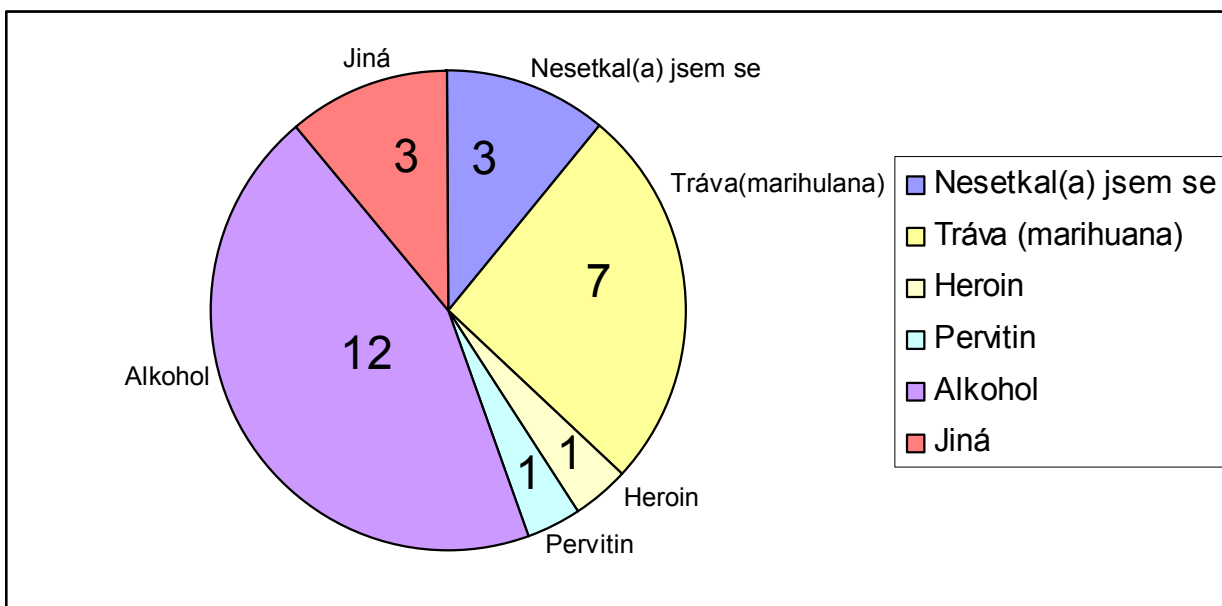
7. otázka : Setkal jsi se někdy s návykovou látkou před nástupem do DDS, pokud ano, jakou?

Tabulka č.11 znázorňuje odpovědi, týkající se návykových látek.

Nesetkal(a) jsem se	3
Tráva (marihuana)	7
Heroin	1
Pervitin	1
Alkohol	12
Jiná	3

Graf č.10 Dítě a návykové látky.

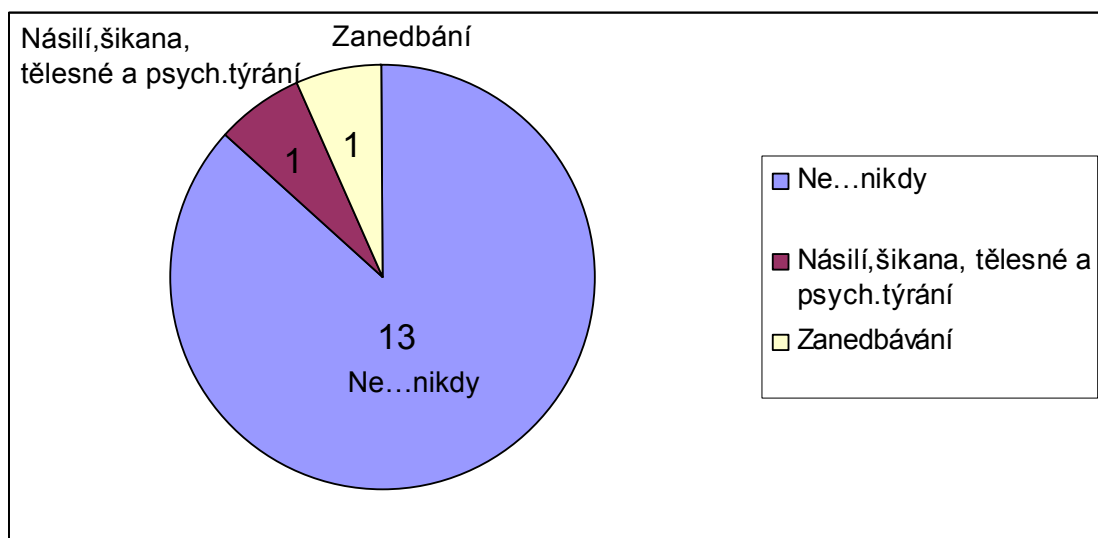

Tato otázka se zaměřuje na konkrétní problém a to návykové látky. Jak si můžete povšimnout většina dětí má s návykovou látkou zkušenosti. Sedm dětí má zkušenosti s marihuanou (trávou), jedno dítě s heroinem, jedno s pervitinem, tři odpověděly, že zkusily jinou, ale nechtěly povědět jakou. Jen tři dotazované děti nemají s drogami zkušenosti vůbec. Největší zastoupení tvoří alkohol, kdy dvanáct respondentů uvedlo, že mají s alkoholem zkušenost. Návykové látky, alkohol je pro někoho symbolem dospělosti a účasti v dospělém životě, což je pro mnohé dáno např. rituálem ťukání na zdraví. Pokud se dítě nedostane k jiným projevům dospělosti a nevytvoří si jiné rituály vedoucí k projevu dospělosti, pak rituál pití je velmi snadno dosažitelný. O dosažitelnosti to rovněž platí i o marihuaně, neboť i děti si ji snadno opatří.

8. otázka: Setkal jsi se někdy v rodině s násilím, šikanou, tělesným, psychickým, sexuální zneužíváním, zanedbáváním před nástupem do DDŠ?

Tabulka č.12 i graf č.11 znázorňuje odpovědi na otázku týkající se jakýmkoliv špatným zacházením s dítětem nebo s někým jiným.

Ne...nikdy	13
Násilí,šikana, tělesné a psych.týrání	1
Zanedbávání	1

U této otázky je problémem validita získaných údajů, neboť odpovědi na otázku nemusí být objektivní, protože otázka je velmi citlivá. Respondent nemusí vždy odpovídat dle pravdy, či ji vědomě nebo podvědomě mohou stylizovat. Aby se zabránilo případnému nepochopení zadání, byla obzvlášť tato otázka i s použitými výrazy respondentům vysvětlena.

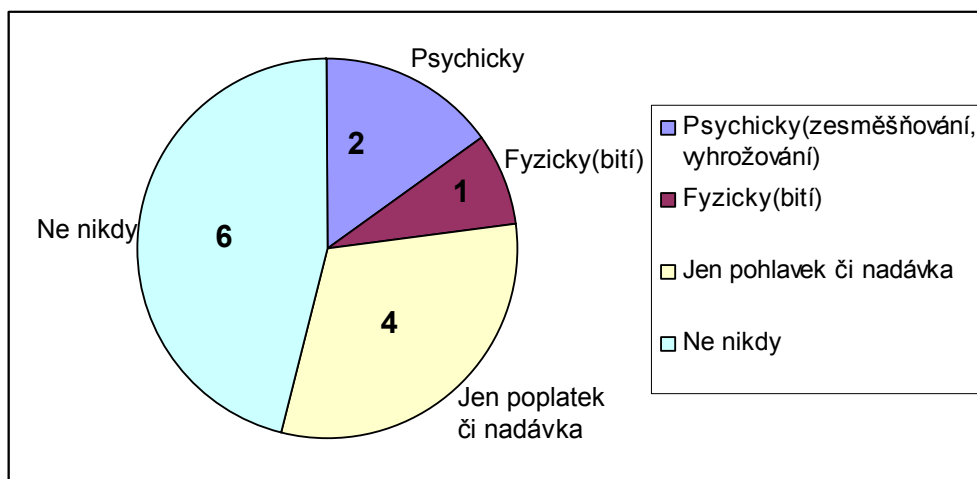
Třináct dětí odpovědělo, že se s násilím, šikanou, tělesným či psychickým a sexuálním zneužíváním před nástupem do dětského domova se školou nikdy nesetkalo. Pouze jeden respondent se setkal s násilím a jeden se zanedbáváním.

V tomto případě, jak bylo již výše uvedeno, respondenti mohli zkreslit své výpovědi, neboť necítí potřebu sdělovat, jak to u nich doma funguje. Proto většina z nich uvedlo nesetkání se s žádným špatným zacházením, což je dáno láskou ze strany dítěte ke svým rodičům, či blízkým, neboť věří v nápravu svých rodičů, v obnovení komunikace mezi dítětem a rodiči a hlavně v návrat do rodinného prostředí.

9. otázka: Byl jsi někdy trestán ze strany rodičů za špatné chování?

Tabulka č.13 a graf č.12 znázorňuje odpovědi respondentů, týkající se trestání či týrání rodiči.

Psychicky (zesměšňování, vyhrožování)	2
Fyzicky (bití)	1
Jen pohlavek či nadávka	4
Ne nikdy	6

Vzhledem k citlivosti otázky, odpovědi nemusí být zcela pravdivé.

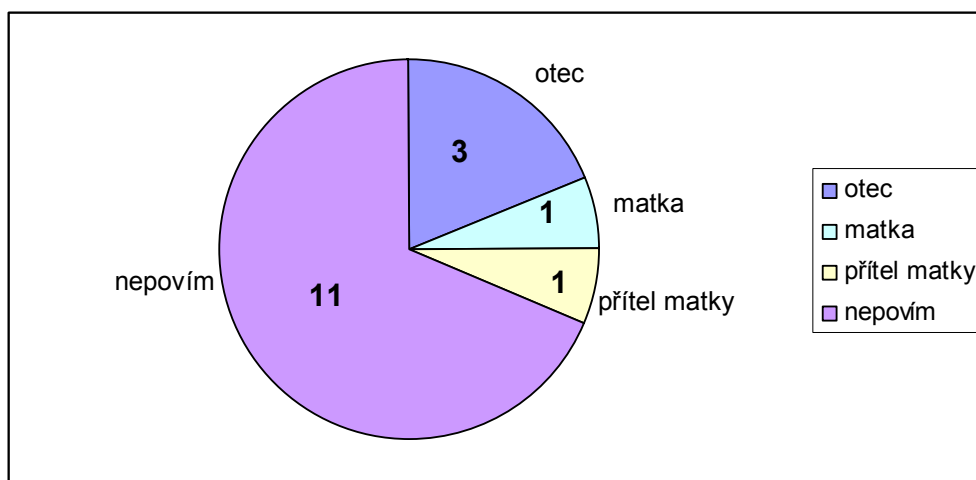
Na tuto otázku odpovědělo nejvíce dětí, že nikdy nebyly trestány či dokonce týrány ze strany rodičů, což je opět dáno láskou k rodičům. Čtyři děti dostaly pohlavek nebo jim bylo vynadáno, což respondenti nepovažují za nic špatného ze strany rodičů, ale za výchovný prostředek, který byl, je a bude nápomocný při výchově jakéhokoliv dítěte či mladistvého. Dvě děti byly týrány psychicky, což v nich zanechalo hlubší stopy, neboť je pro ně těžké vyrovnat se s nezájmem, nevšímáním až odmítáním dítěte ze strany rodičů. Vzhledem k tomu, že dítě potřebuje cítit lásku ze strany rodičů, může se upínat na ostatní, třeba i cizí dospělé a hledat u nich náhradu tohoto pocitu. Dvě byly týrány fyzicky a jeden respondent se setkal s fyzickým násilím ze strany rodičů. Tito respondenti nepovažují fyzické týrání za něco špatného ze strany rodičů, neboť bití, kopání, tahání za vlasy, bývá u nich v rodině samozřejmostí a láskou k druhému.

10. otázka: Pokud jsi byl někdy trestán nebo ponižován, tak kdopak se toho nejvíce dopouštěl?

Tabulka č.14 a graf č.13 znázorňuje odpovědi respondentů ohledně trestání a ponižování.

otec	3
matka	1
přítel matky	1
nepovím	11

Graf č.13. Trestání a ponižování dítěte

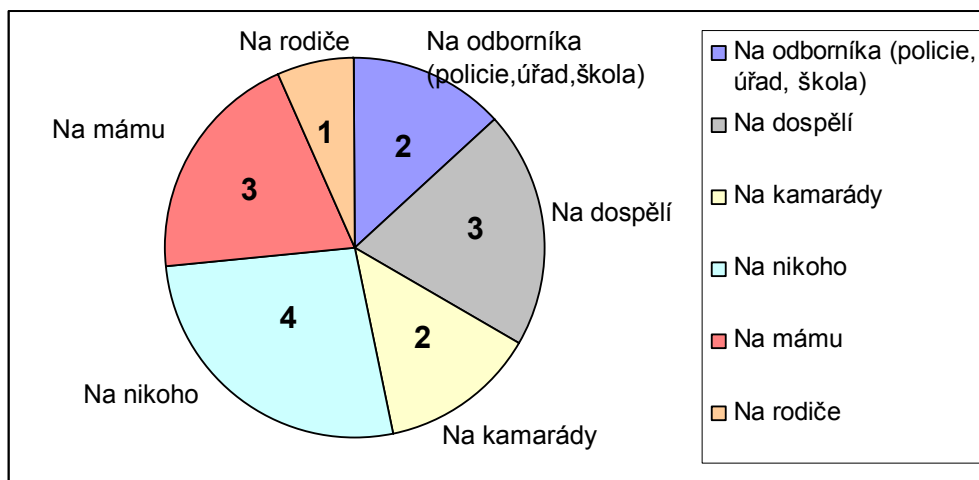
Otázka, týkající se rodičů, blízkých, je pro děti velice citlivá, proto na tuto otázku odpovědělo jen málo respondentů. Ostatní, což bylo jedenáct respondentů, napsali „nepovím“. Tři respondenti na otázku odpověděli, že se trestání dopouštěl otec, který byl považován za „velitele domácnosti“. Trestání nepovažovali za trest, ale za výchovu, neboť tímto způsobem byla „vychovávána“ i matka dětí. Na jednom dítěti se trestání dopouštěl přítel matky, což u daného dítěte zanechalo nejen špatný vztah a odmítání přítele matky, ale odsuzovalo i matku, která dala přednost příteli, před dítětem. Jedno dítě bylo trestáno matkou, což je zřejmě dáno neúplnou rodinou, kde matka zastává i roli otce.

Jeden respondent si při této otázce vzpomněl na kamarádku, která byla také v dětském domově. Rodiče ji žádným způsobem nekontaktovali, spolubydlící ji mezi sebe nepřijali. V dětském domově si našla chlapce, na kterého se doslova upnula. Dávala mu peníze, jídlo, lásku. Chlapec se odměňoval tím, že ji neustále mlátil, kopal, tahal za vlasy. Nenechala si vymluvit jeho špatné chování vůči ní, považovala to za symbol lásky. Z vyprávění vyplynula láska jak ze strany dívky, která chtěla někomu patřit, tak i chlapce, který lásku prezentoval jiným způsobem.

11. otázka: Na koho bys se obrátil v případě pomoci?

Tabulka č.15 a graf č.14 znázorňuje odpovědi na otázku: „Na koho by ses obrátil v případě pomoci?“

Na odborníka (policie, úřad, škola)	2
Na dospělé	3
Na kamarády	2
Na nikoho	4
Na mámu	3
Na rodiče	1

Na otevřenou otázku na koho by se děti obrátily v případě pomoci, čtyři děti odpověděly, že na nikoho. Zde je patrná nedůvěra v druhou osobu a uzavření se do sebe. Může být následkem psychického a fyzického týrání v rodině, kdy dítě ztratilo důvěru v blízkého člověka a následkem toho i lidí ve svém okolí. Tři děti odpověděly, že na mámu, z čehož vyplývá, že je rodina neúplná nebo v otci nemá takovou důvěru jako v matce.

Tři děti na dospělého člověka. Zde se může jednat o nespolehlivost rodičů nebo o neúčast rodičů v domácnosti (různé akce rodičů), kdy se dítě musí samo o sebe postarat.

Dvě děti uvedli na kamarády, kde je opět vidět nezáměr rodičů na trávení volného času dětí. Dvě děti na odborníka (policie, úřad, škola), zřejmě proto, že v nich vidí nejlepší pomoc a snahu něco vyřešit. Jeden člověk by se obrátil na oba rodiče, což je dáno úplnou a funkční rodinou.

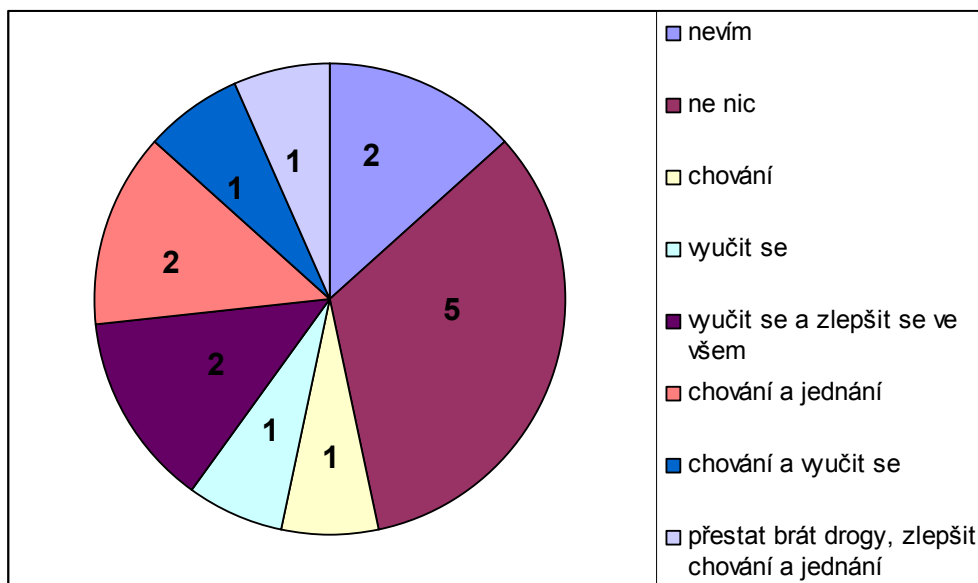
12. otázka: Co bys chtěl(a) dělat až budeš dospělý(á)? Máš pocit, že by jsi se měl(a) v něčem zlepšit? (chování, jednání, ve škole)

Tabulka č.16 i graf č.15 znázorňuje odpovědi týkající se dospělosti respondenta.

V tabulce i v grafickém znázornění jsou použity výrazy klientů.

nevím	2
ne nic	5
chování	1
vyučit se	1
vyučit se a zlepšit se ve všem	2
chování a jednání	2
chování a vyučit se	1
přestat brát drogy, zlepšit chování a jednání	1

Graf č.15 Dospělost respondenta.

Zajímavé odpovědi, kde si všimněte, že pět dětí nemá pocit, že by měly něco zlepšovat. U ostatních je alespoň vidět, že si uvědomují něco pozměnit a vylepšit.. Může to být ovlivněno tím, v jakém prostředí vyrůstaly. Pokud to bylo prostředí, kde rodiče nepracovali, neměli potřebu něco zlepšit, zanedbávali výchovu, pak dítě, které v takovém prostředí vyrůstá si může nést špatné zvyky až do dospělosti. Tato otázka byla okomentována respondentem tím, že půjde po stopách otce, který je neustále ve výkonu trestu.

7.3 Závěry šetření

Z analýzy dokumentů u vybraného vzorku, bylo zjištěno, že příčinou největšího počtu umístěných klientů v dětském domově se školou jsou děti s problémy, které souvisí se záškoláctvím, tvoří 53% celého výzkumného souboru. Následuje skupina dětí s problémy související se školou a s problémy související s rodinou, obojí ve stejném poměru 46 %. Další skupiny tvoří děti umístěné z důvodu, který souvisí s experimentováním, užíváním, distribucí drog, alkoholu, kouření (40%), dále děti, kteří nerespektují rodiče, dospělé (33%), děti, kteří se upnuly na kamarády nebo se pohybují v závadové partě (33%), různá trestná činnost (33%). 26% dětí je zde umístěno z důvodu sexuálního zneužívání a toulání nebo útěku z domova. Zbývající skupiny tvoří děti umístěné z důvodu vulgarity vůči ostatním, šikana (20 %), s psychiatrickými problémy je zde umístěno 6% dětí, což představuje nejmenší skupinu dětí umístěných v zařízení.

Z dotazníku směřující jak na samotného klienta, tak i na situaci uvnitř rodiny, ve které dotazovaná osoba před nástupem do dětského domova se školou žila, dále potom na vyskytující se poruchy chování před nástupem do dětského domova se školou je patrné, že většina dětí měla před nástupem do dětského domova se školou problémy s návykovými látkami, především s alkoholem, marihuanou, dále záškoláctvím, výtržnictvím, krádeží, agresi vůči dětem i ostatním, což je dominantním faktorem umístění dítěte do zařízení. Také fyzické či psychické týrání dítěte bylo významným faktorem umístění dítěte do zařízení.

Umístění do ústavního zařízení je jak z výsledků dotazníkového šetření, tak i z analýzy dokumentů determinováno sociálně patologickými projevy chování. Většina respondentů má v anamnéze sociálně-patologickou kariéru, což je dáno prostředím a podmínkami, ve kterých děti a mladí lidé vyrůstají. Rodina se stává místem prvotní realizace jejich volného času i vytváření příslušných návyků. Mnohdy však není schopna umožnit a podněcovat zapojení dětí do aktivit. Děti mají relativně hodně volného času, a proto společnost a hlavně rodina by měla mít zájem na tom, jak děti svůj volný čas tráví. Děti potřebují mít rodinné zázemí, potřebují někam patřit. Pokud jim toto rodina neposkytuje, hledají pozitivní zpětnou vazbu jinde, v závadových skupinách. Toto potvrzují odpovědi na otázku číslo pět, kdy respondenti odpověděli, že byli členy party, kde zažívali úspěch a pocit sounáležitosti. Zde obvykle získali i první zkušenosti s drogou, alkoholem a záškoláctvím.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit příčiny a faktory umístění dětí do dětského domova se školou v Sedlci-Prčice.

V teoretické části jsou využity poznatky z odborné literatury, zákonů.

V praktické části v rámci šetření byla využita analýza dokumentace dětí a analýza dotazníku, směřující jak na samotného klienta, tak i na situaci uvnitř rodiny, ve které dotazovaná osoba před nástupem do dětského domova se školou žila.

Příčinou největšího počtu klientů umístěných v zařízení v dané výchovné skupině podle analýzy dokumentace je na: prvním místě: záškoláctví, na druhém místě: problémy související se školou, s rodinou, na třetím místě: návykové látky, na čtvrtém místě: nerespektování rodičů, parta, kamarádi, trestná činnost, loupež, krádež, na pátém místě: sexuální zneužívání, toulání, útěk z domova, na šestém místě: vulgarita vůči ostatním, šikana, na sedmém místě: psychiatrické problémy – sebepoškozování.

Také z výsledků dotazníkového šetření je umístění do ústavního zařízení determinováno sociálně patologickými projevy chování, mezi které patří zejména problémy s návykovými látkami, především s alkoholem, marihuanou, dále záškoláctvím, výtržnictvím, krádeží, agresí vůči dětem i ostatním.

Na základě praktických zkušeností a zkušeností při vyplňování dotazníku má největší podíl na umístění dětí v zařízení otec, matka, babička nebo celá rodina, zkrátka ten, kdo se o ně má starat. Děti se svěřují, že rodiče se o ně nestarají, neboť jsou často opilí, agresivní, nezajímá je co dělají, natož jak se chovají, jaký mají prospěch. Rodiče v nich vidí často sami sebe, protože ani oni se nemuseli učit, chodit do školy, poslouchat, pomáhat. Nikomu nevadilo, že místo do školy se šlo do parku, kde se scházeli různí lidé, nikomu nevadil pozdní návrat domů, nikomu nevadila ani několikadenní nepřítomnost doma.

Na základě uvedených metod a poznatků z praktických zkušeností nejenom při vyplňování dotazníku, ale i při práci s klienty, byly zjištěny nejčastější důvody umístění dětí do dětského domova se školou a další skutečnosti, které souvisí s danou problematikou.

Zjištěné závěry potvrzují stejné důvody umístění, o kterých se píše v odborné literatuře i jiných pramenech, kde je rovněž uváděno záškoláctví, delikvence, domácí násilí, násilí na ulicích, návykové látky, problémy v rodině, ve škole.

Domníváme se, že pokud by byla dětem poskytnuta dostatečná péče, láska ze strany rodičů, rodinného prostředí, počet dětí umístěných do zařízení by se značně snížil.

Proč asi chodí za školu? Podle dětí jen pro to, že jim to ve škole nejde a doma jim nikdo se školou nepomůže, rodiče stále nejsou doma, protože než aby se s nimi učili, raději pobíhají po různých společenských akcích, restauracích. Pokud děti nejdou do školy, rodičům to nevádí. Děti si místo školy mohou dělat co chtějí, zkoušejí dělat to, co jim okolí nabídne.

Vrstevnická skupina má pak největší vliv na jejich volný čas. Děti a mládež prožívají volné chvíle na ulici a veřejných prostranstvích, kde se často shromažďují živelně a rizikově, bez větší pozornosti dospělých.

Proč za školu nechodí dítě, které má dostatečnou péči? Na tuto otázku jsme se zeptali dvanáctileté dívky, která žije v úplné, funkční rodině, navštěvuje osmý ročník základní školy. Na otázku dívka odpověděla:

„Nechci si dělat problémy - bojím se prostředí, kde se nacházejí feťáci - chci se učit abych měla dobrou budoucnost – ve škole nám říkají hodně zajímavých věcí, potřebných k mému životu – mám ráda učitele, se kterými se hezky povídá nejenom o škole, ale i o tom co děláme doma, protože o tom, já ráda povídám – sděluji pani učitelce jak doma pomáhám např. s vařením, uklízením, zaléváním květin, zvířaty, atd.- prostě jsem ráda, že mohu chodit do školy – nechci podvádět rodiče, kteří se o mě hezky starají a se vším mi s láskou pomohou“.

Pokud bychom měli podle vlastního uvážení sdělit hlavní důvod umístění dětí do dětského domova se školou, tak vždy je to problém související s péčí o dítě, ať už je to úplná nebo neúplná rodina, rodinné prostředí, které by mělo dítěti dávat dostatek péče, zájmu, nápady na trávení volného času atd. Činnost ve volném čase je přirozenou součástí života všech dětí a mladých lidí. Kvalita této činnosti však výrazně závisí na podmínkách v jakých se uskutečňuje. Pokud by dítě (bez výjimek) vyrůstalo v klidném, harmonickém, nestresujícím rodinném prostředí, poskytujícím mu pocit bezpečí, jistoty, lásky a podněty k trávení

nejenom volného času, tak by se dítě v mnoha případech neuchylovalo k záškoláctví, k experimentaci s návykovými látkami, především s alkoholem, nikotinem a hlavně k partě, nevhodným kamarádům, kteří dítě motivují tím nesprávným směrem. Vrstevnické skupiny se díky své dynamice staly nezastupitelným činitelem ve volném čase dětí a mládeže.

Seznam literatury

Literatura:

BURIÁNEK, Jiří. *Sociologie. Pro střední školy a VOŠ*. 2. vyd. Praha : Fortuna, 2003. ISBN 80-7168-754-5.

DAVID, R.. *Práva dítěte*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1999. ISBN: 80-7182-076-8.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno : Masarykova univerzita ; Doplněk, 2006. 400 s. ISBN 80-723-9192-5.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, a kol. *Zákon o rodině ; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vydání. Praha : C.H. Beck, 2009. 558 s. ISBN 978-80-740-0061-4.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Dítě, rodina, stát : (úvahy nad právním postavením dítěte)*. Brno : Masarykova univerzita, 1993. 160 s. ISBN 80-210-0694-3.

JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J., *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha : Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

KUJA, J., FLODER, J., *Etopedie*. Olomouc : PFUP, 1989.

MACHÁČKOVÁ, L. *Formy náhradní péče o dítě podle zákona o rodině*. Iuridica 2 – 2000. Olomouc : Univerzita Palackého, s. 134.

MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. 1. vydání. Praha : Portál, 2005. 270 s. ISBN 80-7367-002-x.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Mládež a delikvence*. Praha : Portál, 1998. ISBN 80-7178-226-2.

PELIKÁN, J., *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha : Karolinum, 2001. ISBN 978-80-7184-569

PIPEKOVÁ, J., *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.

SLOMEK, Z., *Etopedie*. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2006.

SLOMEK, Z., *Etopedie*. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2007.

ŠVANCAR, Zdeněk, BURIÁNOVÁ, Jana. *Speciálně pedagogické problémy ústavní a ochranné výchovy*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1988. 215 s.

TAXOVÁ, J. *Výchovné problémy dětských domovů*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1967.

VÍTKOVÁ, M., *Integrativní speciální pedagogika*. Brno : Paido, 2004.
ISBN 80-7315-071-9

VOCILKA, M., *Vybrané statě z etopedie*. Most, 1994.

Internetové odkazy:

<http://www.mpsv.cz/search.php>> PŘÍHODOVÁ, Kateřina. Metodický pokyn Ministerstva práce a sociálních věcí k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem (upravený podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů) – ve znění účinném od 15.3.2007. [online]. [cit. 2010-08-09]. Dostupné z: <<http://www.mpsv.cz/search.php>>

cs.wikipedia.org - sociální pracovník

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/1991/sb022-91.pdf>
Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte. [cit. 2010-08-09].

<http://zakony-online.cz/?s22&q22=all>
Občanský soudní řád. Část druhá: Činnost soudu před zahájením řízení. Hlav druhá: Předběžná opatření a zajištění důkazu. Předběžná opatření. § 74-77

Zákony:

Zákon č.108/2006 Sb. o sociálních službách §109

Zákon č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních ze dne 5.února 2002 a jeho novela č. 383/2005 Sb.

561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon).

Zákon 563/2004 Sb. ze dne 24. září 2004 o pedagogických pracovnících

Zákon 40 ze dne 8.ledna 2009 trestní zákoník – aktuální znění platné od 1.ledna 2010

Zákon 218/ 2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže – část první, hlava II – mladiství

Zákon o rodině č. 94/1963. Hlava druhá: Výchovné opatření.

